

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสัมฤทธิผลในการเรียนภาษาไทย ของนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน ผู้วิจัยได้
ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอผลการค้นคว้า ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา
 - 1.1 ความหมายและลักษณะของวรรณกรรมพื้นบ้าน
 - 1.2 ความหมายของคำว่า "ล้านนา" และ "วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา"
 - 1.3 ประเภทของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา
 - 1.4 บทบาทของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา
 - 1.5 วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่นำมาสอดแทรกในบทเรียน
2. วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนากับการเรียนการสอนภาษาไทย
 - 2.1 ความสำคัญของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนากับการเรียนการสอนภาษาไทย
 - 2.2 วิธีการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในการเรียนการสอนภาษาไทย
 - 2.3 ประโยชน์ของการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในการเรียนการสอน
3. เจตคติกับการเรียนการสอนภาษาไทย
 - 3.1 การสร้างเจตคติต่อวิชาภาษาไทย
 - 3.2 การวัดเจตคติต่อวิชาภาษาไทย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ภาษาไทย

ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา

1. ความหมายและลักษณะวรรณกรรมพื้นบ้าน

วรรณกรรมพื้นบ้าน หมายถึง งานเขียนหนังสือทุกประเภททุกชนิดที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา รวมทั้งวรรณกรรมลายลักษณ์ (ซึ่งบันทึกอยู่ในกระดาษ ใบลาน ฯลฯ) และวรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งเป็นเรื่องเล่าสืบ ๆ กันมา นักปราชญ์แต่ละท้องถิ่นได้สร้างสรรค์วรรณกรรมพื้นบ้านขึ้นมาเพื่อให้อ่านใช้เล่าสู่กันฟัง และใช้มาเป็นเนื้อเรื่อง หรือบทบาทของการแสดงท้องถิ่นโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของวรรณกรรมพื้นบ้านเหล่านั้น (อวัช ภูณโณทก, 2532 : 463) ดังนั้น วรรณกรรมพื้นบ้านจึงเกิดขึ้นมาจากกิจวัตรประจำวัน หรือวิถีของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นและเกิดขึ้นเพื่อสนองความบันเทิงใจของชุมชนตลอดจนเกิดจากความเชื่อทางศาสนา (ลมูล จันทน์หอม, 2534 : 5) นอกจากนี้วรรณกรรมพื้นบ้านยังมีความสัมพันธ์กับคติชนวิทยา และเป็นส่วนหนึ่งของคติชนวิทยา หรือคติชาวบ้าน ทั้งนี้พิจารณาจากแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของคติชนวิทยาหรือคติชาวบ้าน ดังนี้

กึ่งแก้ว อັดถากร (2520 : 6) ได้จัดแบ่งข้อมูลทางคติชนวิทยาไว้ 3 ประเภท คือ ประเภทมุขปาฐะ ได้แก่ บทเพลง นิทาน ปริศนา ภาษิต คำพังเพย ภาษาถิ่น ความเชื่อ ประเภทอมุขปาฐะ ได้แก่ ศิลปะ หัตถกรรมและสถาปัตยกรรม ประเภทผสม ได้แก่ การร้องรำ การละเล่น ละคร พิธีกรรมและประเพณี

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2529 : 7) ได้แบ่งประเภทเนื้อหาของคติชาวบ้านออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. วรรณกรรมและศิลปะอื่น ๆ
2. ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรม
3. หัตถกรรม เช่น การจักสาน ทอผ้า การทำลวดลายต่าง ๆ และสถาปัตยกรรม
4. ภาษา และคำพูดประเภทต่าง ๆ ของชาวบ้าน

สุภางค์ จันทวานิช (2534 : 62) ได้ใช้คำว่า "สื่อพื้นบ้าน" (Folk media) แทนคติชาวบ้านหรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Folklore) ส่วนที่ทำหน้าที่สื่อสารในสังคม และได้จำแนกวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างคร่าว ๆ ออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านวรรณกรรม การละเล่น การร้องรำ ด้านภาพวาดและรูปปั้น และด้านหัตถกรรม

นอกจากนี้ อุดม รุ่งเรืองศรี (2528 : 18) ได้กล่าวว่า

. . . วรรณกรรมท้องถิ่นมีส่วนเกี่ยวพันเป็นอันมากกับวิชาคติชนวิทยา หรือ คติชาวบ้าน (Folklore) ซึ่งเป็นวิชาว่าด้วยความเป็นอยู่ การศึกษา ความคิด ความเชื่อ การกระทำ ตลอดจนผลที่ผลิตจากความคิดและการกระทำของคน ส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ๆ หากจะมองความในแง่นี้ ก็จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมท้องถิ่นนั้นเป็นส่วนหนึ่งของคติชาวบ้าน ประเภทที่ใช้คำพูด (Verbal Folklore)

นอกจากนี้ ธวัช ปุณโณทก (2532 : 463) ได้กล่าวถึงลักษณะของวรรณกรรมพื้นบ้าน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ชาวบ้านทั่วไปมีสิทธิ์เป็นเจ้าของวรรณกรรมพื้นบ้านและแพร่หลายอยู่ในกลุ่มชาวบ้าน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง
2. ค่านิยมในวรรณกรรมพื้นบ้านยึดปรัชญาแบบชาวพุทธ ยกย่องสถาบันศาสนา และจารีตประเพณีท้องถิ่น
3. ใช้ภาษาถิ่นที่เรียบง่าย
4. เนื้อเรื่องส่วนใหญ่มุ่งให้ความบันเทิง และแทรกคติธรรมพุทธศาสนา

สรุปได้ว่าวรรณกรรมพื้นบ้านคือ ผลงานที่เป็นภาพสะท้อนของสังคมชาวบ้าน และเป็นส่วนหนึ่งของคติชาวบ้าน ผลงานเหล่านี้มีคุณค่าควรแก่การศึกษา ดังที่ ไกรศรี นิมมานเหมินท์ (2527 : 110) กล่าวว่า

. . . นอกเหนือจากจะช่วยให้เราได้ภานฉายของสังคมท้องถิ่นที่ชัดเจนขึ้นแล้ว วรรณกรรมประเภทนี้ยังจะเป็นเครื่องพิสูจน์อีกประการหนึ่งที่ส่องชี้ให้เห็นความสัมพันธ์

อันแน่นแฟ้นระหว่างวรรณกรรมกับชีวิตที่ไม่อาจปฏิเสธได้ และเมื่อถึงเวลาใครต่อใคร
อีกหลายคนอาจจะมองเห็นและยอมรับถึงความแตกต่างระหว่างความว่างเปล่าของ
วรรณกรรมอันเนื่องมาแต่การแสดงออก ซึ่งสุนทรียภาพทางภาษาเพียงประการเดียวกับ
คุณค่าทางวรรณกรรมที่มาจากเนื้อหาอันอุดมไปด้วยชีวิต ดังเช่นที่ "วรรณกรรมพื้นบ้าน"
ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างก็ได้

วรรณกรรมพื้นบ้านไทยหากแบ่งตามลักษณะภูมิศาสตร์จะแบ่งได้ 4 กลุ่มคือ
วรรณกรรมพื้นบ้านภาคกลาง วรรณกรรมพื้นบ้านภาคอีสาน วรรณกรรมพื้นบ้านภาคใต้ และ
วรรณกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ หรือที่เรียกว่า วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา

2. ความหมายของคำว่า "ล้านนา" และ "วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา"

คำว่า "ล้านนา" หรือ "ล้านนาไทย" เป็นคำพื้นเมืองที่ใช้เรียกอาณาบริเวณที่
ประกอบด้วยเมืองกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าจะเทียบกับปัจจุบันก็คือ บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย
พร้อมทั้งดินแดนบางส่วนของประเทศพม่า จีน ลาว (ฮันส์ เพนซ์, 2532 : 1)

การศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนาให้เข้าใจและครอบคลุมทั่วทุกเมืองในล้านนา
โบราณนั้นค่อนข้างยากเพราะ ดินแดนล้านนาเป็นแหล่งกำหนดวัฒนธรรมที่ผสมกันมาเป็นเวลา
นานตั้งแต่สมัยพุทธกาล และมีชนชาติต่าง ๆ อาศัยอยู่หลายชาติ มีอาณาจักรหรือบ้านเมืองเกิดขึ้น
หลายเมืองตามลำดับเวลา เช่น เมืองโยนกนาคนคร เมืองหิรัญเงินยาง เชียงแสน เมือง
หิรัญชัย เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองล้านช้าง สิบสองพันนา เมืองเชียงราย และเมือง
เชียงใหม่ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2527 : 15)

ดังนั้นจึงกล่าวถึงเมืองเชียงใหม่ในฐานะที่เป็นเมืองศูนย์กลางของอาณาจักร
ล้านนา และเป็นเมืองเก่าแก่มาแต่โบราณ ซึ่ง ประคอง นิมมานเหมินท์ (2517 : 2-5)
ได้อธิบายไว้ สรุปได้ว่า เชียงใหม่เคยเป็นเมืองมาก่อนตั้งแต่สมัยพระเจ้าอนิรุทธแห่งเมืองพุกาม
มามีอำนาจในดินแดนแถบนั้นและเรียกชื่อเมืองว่าเมืองระมิงค์ ต่อมาเมืองนี้ร้างพระเจ้าเม็งราย
ทรงสร้างนครเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 1839 ในการสร้างนี้ตามตำนานเล่าว่าพระเจ้าเม็งรายต้อง
ทำสงครามแย่งราชอาณาจักรเพื่อรวมไทยภาคเหนือให้เข้าด้วยกัน เมื่อจะเตรียมสร้างเมือง

เชียงใหม่ พระองค์ได้ทรงชวนพระสหายทั้งสองคือ พระยาจำเมืองเจ้าเมืองพะเยา และพ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัย มาช่วยวางแผนเมืองและเลือกทำเลที่จะสร้างพระราชวังเวงค์เมื่อสร้างเสร็จก็ขนานนามเมืองใหม่ว่าเมืองนพบุรีศรีนครนิรงค์เชียงใหม่ ในสมัยของพระเจ้าเม็งราย พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองทั้งนี้เพราะพระองค์เป็นไมตรีกับสุโขทัย เมื่อสุโขทัยรับเอาพุทธศาสนาที่ลี้ลับจากวงศ์จากพระเถระชาวลังกาซึ่งเดินทางมาเผยแพร่พุทธศาสนายังสุโขทัยก็ผ่านมายังเชียงใหม่ด้วย และเชียงใหม่ในระยะแรกก็รับเอาวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมมาจากพม่า ทั้งนี้ในพงศาวดารโยนกกล่าวว่า พระเจ้าเม็งรายได้ยกทัพไปตีหงสาวดีหลายครั้ง เมื่อชนะก็นำเอาช่างฝีมือต่าง ๆ มาด้วย พระเจ้าเม็งรายทรงครองเมืองเชียงใหม่จนมีพระชนมายุได้ 80 พรรษา จึงเสด็จสวรรคตรวมอยู่ในพระราชสมบัติเป็นเวลา 60 พรรษา หลังจากนั้นเชียงใหม่ก็เสียเอกราชแก่พระเจ้าบุเรงนองในรัชกาลพระเมกุฏิ จนใน พ.ศ. 2317 เจ้ากาวิละเจ้าเมืองลำปางก็อิสระภาพเชียงใหม่ได้ ดังนั้นใน พ.ศ. 2339 พระเจ้ากาวิละจึงเสด็จขึ้นครองเชียงใหม่ พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงกล้าหาญและทรงพระปรีชาสามารถปรับปรุงเมืองเชียงใหม่ให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาพระยาภาวภิบาลเป็นพระเจ้าเชียงใหม่ หลังจากนั้นก็มีเชื้อพระวงศ์พระเจ้ากาวิละเสด็จขึ้นครองเชียงใหม่อีกหลายพระองค์ เจ้าแก้วนวลรัฐประศาสน์พระราชาชายาเจ้าदारวดีเป็นเจ้าผู้ครองเชียงใหม่เป็นองค์สุดท้าย หลังจากนั้นรัฐบาลก็ยกเลิกตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่

วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา หมายถึง ผลงานทางภาษาทั้งที่เป็นมุขปาฐะ (ปากเปล่า) และลายลักษณ์อักษรของชาวล้านนา ที่ได้ช่วยกันผลิต สืบทอด ยึดถือ และเป็นแนวทางในการปฏิบัติในสังคมจนกลายเป็นค่านิยมที่ยอมรับกัน มีส่วนช่วยเหลือหลอมบุคคลในสังคมล้านนาให้ปรากฏเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตโดยส่วนรวมของชาวล้านนา (ลมูล จันทน์หอม, 2534 : 17-18)

3. ประเภทของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา

สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเนา (2527 : 145-146) ได้แบ่งวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา ซึ่งสรุปได้ว่า วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาอาจแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ คือ

วรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเผยแพร่ถ่ายทอดกันทางเสียงพูดและวรรณกรรมลายลักษณ์ ซึ่งเผยแพร่ถ่ายทอดกันทางตัวอักษร นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่อยู่ระหว่างวรรณกรรมมุขปาฐะกับวรรณกรรมลายลักษณ์ ซึ่งน่าจะให้ชื่อว่าวรรณกรรมสัญลักษณ์หรือวรรณกรรมเงียบ เป็นวรรณกรรมที่บอกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ได้ชัดเจนไม่น้อยกว่าภาษาพูดหรือภาษาไทย เช่น เครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ รูปภาพ การแต่งกาย เป็นต้น

อุดม รุ่งเรืองศรี (2528 : 21-22) ได้แบ่งประเภทของ วรรณกรรมพื้นบ้าน ล้านนา ดังนี้

1. วรรณกรรมมุขปาฐะ ได้แก่ เพลงเด็ก (เพลงกล่อมเด็ก เพลงปลอบเด็ก เพลงประกอบการเล่นของเด็ก) เพลงชาวบ้าน โวหารรักหนุ่มสาว นิทานชาวบ้าน ปริศนาคำทาย ภาษิต สุภาษิต คำพร คำกล่าวในโอกาสต่าง ๆ
2. วรรณกรรมลายลักษณ์ ได้แก่ วรรณกรรมบาลี ชาดก ตำนาน ประวัติ ตำรา กฎหมาย คำสอน กวีนิพนธ์ (โคลงกาพย์ ร่าย คำว คำร่ำ)

สมุล จันทน์หอม (2534 : 18) ได้แบ่งประเภทของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. วรรณกรรมที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ นิทาน ลำนวน คำพังเพยสุภาษิต คำเกี้ยวสาว ปริศนาคำทาย เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการละเล่น และเพลงพื้นบ้าน
2. วรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ วรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ในข้อ 1 ที่มีผู้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและวรรณกรรมที่กวีผู้สร้างผลงานได้จารึกไว้ด้วยอักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขามและอักษรไทยนิเทศ

จากการกล่าวถึงประเภทของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา ที่ยกมากล่าวข้างต้น หากจะแบ่งตามรูปแบบจะแบ่งได้ 2 ประเภท คือ วรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งถ่ายทอดด้วยการเล่าสืบต่อกันมา ได้แก่ นิทานพื้นบ้าน ลำนวน ภาษิต ปริศนาคำทาย เพลงเด็ก เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก เพลงชาวบ้าน (จ้อย, ซอ) โวหารรักหนุ่มสาว คำกล่าวใน

โอกาสต่าง ๆ คำเรียกขวัญและอีกประเภทหนึ่งคือ วรรณกรรมลายลักษณ์ ซึ่งมีการบันทึกไว้เป็น ภาษาเขียน ได้แก่ วรรณกรรมมุขปาฐะทุกชนิดที่ได้มีการบันทึกไว้รวมทั้งผลงานทุกประเภทที่กวี ยุคหลังได้แต่งขึ้น

4. บทบาทของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา

จากความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรล้านนา ซึ่งสั่งสมความเป็นมาและความเจริญ มายาวนาน ย่อมเป็นแหล่งสะสมวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาจำนวนมากที่มีคุณค่าอันประมาณมิได้ และวรรณกรรมเหล่านี้มีความสำคัญในฐานะที่เป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตอันสงบสุขของผู้คนในสังคม ล้านนา และยังอำนวยประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังที่ มณี พยอมยงค์ (2525 : 7-10) ได้อธิบายไว้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ในด้านข้อคิด คติธรรม คำสอนต่าง ๆ

คติธรรมคำสอนต่าง ๆ จากวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาเป็นเครื่องมือที่ทำให้ ผู้คนในสังคมล้านนาอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข มีความสามัคคีในหมู่คณะ ประพฤติตนถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม ตัวอย่างเช่น คำว่าที่พระยาพรหมโวหารเขียนไว้ตอนหนึ่งว่า

แต่ว่าเขาจา หยาบกล้ำจุ่มฟ้อง	อย่าฟังตอขี้สายเนอนาย
กันเกิดโกธะ คำทอกันหลาย	เป็นที่อับอาย พี่น้องชาวบ้าน
ท่านจักจายขวัญ นิินทาเล่าตำนาน	อย่าจำคำไปล่วงล้ำ
พี่น้องผัดกัน เหมือนนร้ำพื้นน้ำ	อย่ากำผูกอันต้อเวร . . .

ความหมาย

แม้มีผู้ใดพูดจาหยาบคายบ่นว่าต่าง ๆ นานา อย่าเพิ่งโต้ตอบเพราะถ้า เกิดความโกรธ คำทอกันไปย่อมเป็นที่อับอายแก่ชาวบ้านเขาจะนิินทาว่าร้ายได้ พี่น้องทะเลาะกัน ก็เปรียบดั่งเอาพริกน้ำ อย่าได้ถือสาจองเวรกันเลย

2. ในด้านวัฒนธรรม

วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาช่วยกล่อมเกลาให้ผู้คนในสังคมล้านนามีวัฒนธรรม ดึงงาม สังเกตจากการสอนแง่คิดต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น

- นั่งปากประตูมันขีด

ความหมาย

การนั่งขวางประตูเป็นการกระทำไม่ดี ถือว่าเป็นเสียดจัญไร เพราะคน
เดินไปมาไม่สะดวก ทำให้เกิดการทะเลาะกันได้

- ข้ามน้ำหื้อผ่อเป็นไปก่อน

ความหมาย

การคุกคามข้ามไปก่อนเป็นการพิจารณาว่าน้ำนั้นลึกตื้นเพียงใด เป็นการ
เตรียมตัวไม่ให้มีความประมาท

- ใต้ขัวเล่มเดียวอย่าเหลียวหลัง

ความหมาย

การเดินทางสะพานที่เป็นไม้ลำเดียว หรือไม้เดียวอย่าหันมาดูข้างหลังจะ
ทำให้เสียหลักพลัดตกลงไปในน้ำ ต้องระมัดระวัง

3. ในด้านศิลปกรรม

ศิลปะการช่างต่าง ๆ ในล้านนาได้แบบอย่างจากวรรณกรรมพื้นบ้านไม่น้อย
ดังเช่น การพรรณนาลักษณะประสาทที่พระเวสสันดรทรงมีจินตนาการตอนพระนางมัทรีถึงวิสัยัญญภาพ
กลายมาเป็นแบบอย่างการทำประสาทในปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

พิจักสร้างวิมานประสาท งามสะอาดบวร แต่งแม่เรือนอนเหนือแผ่น
แทบทองแท่นปฐวี ป่องรุจีสะหรอด ไล่ตงรอดขวิดขวาง เจือแป้นวางลาดเลื่อน บั๊อชดคล้าย
เคลื่อนไปมา อ้นนายช่างริสนาทกแต่ง ทุกที่แห่งต่ำกลาง ตันเจียวางตั้งหัด งามประณีตโสภณ
เสาชอมย่นถ้อยถึ กุงก้าที่ทุ่งมัน เบงไล่พาดชั้นขวิดไขว่ ชายหลวงไล่มุงติ ฯลฯ

ความหมาย

พระเวสสันดรทรงรำพันว่า "ถ้าน้อง (มัทรี) ไปสวรรคตในพระนครแล้ว
พิจักสร้างประสาทวิมานอันสวยงามยิ่ง แต่งแม่เรือ (ฐานรองปราสาท) ขิดกับแผ่นดินทำเป็นช่อง
เจาะไข ตลอดไล่ตงรอดสลับกั้นไปมา ปัดด้วยกระดานมิให้ขยับเขยื้อนตามที่ช่างผู้ฉลาดจะตบแต่ง
ทั้งส่วนด้านนอกและท่ามกลางพื้นฐานที่วางหีบศพ ทำอย่างประณีตสวยงามจนหาที่ติไม่ได้

อุคม รุ่งเรืองศรี (2527 : 420-421) ได้กล่าวถึงบทบาทของ
วรรณกรรมร้อยกรองพื้นบ้านล้านนา ในฐานะที่เป็นเครื่องมือรับใช้ชาวบ้าน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อการอบรมเด็กให้มีความผูกพันกับบิดามารดาและครอบครัว ดังจะ
เห็นได้จากการมีเพลงกล่อมเด็ก
2. เพื่อการเสริมสร้างปฏิภาพและความคิดในการหาเหตุผล ซึ่งเห็นจาก
การมีปริศนาคำทาย
3. เพื่อเป็นการเตรียมคนรุ่นหนุ่มสาวให้รู้จักสำนวนโวหารรัก อันจะเป็น
เครื่องช่วยประเมินในการเลือกคู่ ดังจะเห็นได้จากการมีสำนวนโวหารรักของชายหญิงที่สืบทอด
กันมา
4. เพื่อสร้างความบันเทิงแก่ชาวบ้าน เช่น มีการขับ "ขอ" การอ่าน
คำวขอ เพื่อสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้มาร่วมงานทำบุญต่าง ๆ
5. เพื่อบันทึกเหตุการณ์ที่น่าสนใจและชวนให้คิด เช่น คำวอำนาจ
6. เพื่อเป็นการป่าวประกาศเกียรติคุณหรือเหตุการณ์ที่น่าประทับใจ
เช่น การพรรณาบั้งไฟ การทำขวัญนาค ฯลฯ

สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเนา (2527 : 147-161) ได้กล่าวถึงบทบาท
ของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทต่อพิธีกรรมของคนในสังคม วรรณกรรมสำหรับพิธีกรรมของ
ล้านนามีอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ คำกล่าวในพิธีต่าง ๆ คำเรียกขวัญ คำกล่าวเวหนาน
วรรณกรรมเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับความคิดและความเชื่อของคนในสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัย
ภายในที่เป็นส่วนผลักดันอย่างสำคัญต่อวิวัฒนาการของสังคม
2. บทบาทต่อบุคคลในสังคม วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา มีบทบาทต่อบุคคล
ในสังคมทุกเพศทุกวัย และเป็นวรรณกรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาสำหรับบุคคลตั้งแต่ยังเป็น
ทารกจนกระทั่งถึงวันตาย เป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอม และชี้แนะวิถีทางดำเนินชีวิตของบุคคล
จากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง โดยคนรุ่นก่อนได้นำเอาประสบการณ์ ความสำเร็จ ความล้มเหลว
และการเรียนรู้ของตนมาประมวลและถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลัง ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก

คำเรียกขวัญในพิธีต่าง ๆ โวหารรักหนุ่มสาวล้านนา คำว จ้อย ขอ สุภาสิต สำนวน คำสอนต่าง ๆ นิทาน และตำราต่าง ๆ

3. บทบาทต่อสถาบันในสังคม วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่มีบทบาทต่อสถาบันสังคมได้แก่ วรรณกรรมลายลักษณ์แทบทั้งหมด ซึ่งบุคคลที่มีบทบาทในระดับสูงต่อสถาบันนั้น ๆ เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น เช่นสถาบันศาสนา สถาบันกษัตริย์และราชสำนัก ตลอดจนสถาบันครอบครัว ดังนั้นวรรณกรรมเหล่านี้จึงมีประโยชน์และมีบทบาทต่อบุคคลในสถาบันนั้น ๆ

จากบทบาทของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่ได้ยกมากล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนามีความยิ่งใหญ่และเป็นปัจจัยสำคัญในการจรรโลงสังคมล้านนาให้มีความเป็นปึกแผ่นและเป็นเครื่องมือที่ล้ำค่าในการกลมเกลียวลักษณะนิสัย จริยธรรม คุณธรรมของผู้คนล้านนา

5. วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่นำมาสอดแทรกในบทเรียน

วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนามีสองประเภท ได้แก่ วรรณกรรมมุขปาฐะ และ วรรณกรรมลายลักษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น แต่ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขอเสนอความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา เฉพาะที่นำมาสอดแทรกในการเรียนการสอนภาษาไทยในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

5.1 นิทานพื้นบ้าน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 447) อธิบายว่า นิทานเป็นเรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก นิทานอีสป การเล่านิทานเป็นเรื่องเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ และเป็นที่ยอมรับแพร่หลายทั่วไปในทุกหนทุกแห่ง ในหมู่ชนทุกชั้นนับตั้งแต่พระราชามาจนถึงคนยากจน ถึงแม้ว่าเรื่องในนิทานจะแตกต่างกันไปตามภาคต่าง ๆ ของโลก แต่จุดประสงค์ดั้งเดิมในการเล่านิทานของมนุษย์ เป็นอย่างเดียวกันหมด นั่นก็คือว่า มนุษย์เราทั่วไปต้องการเครื่องบันเทิงใจในยามว่างงานประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเป็นเหตุผลเนื่องมาแต่ศาสนาซึ่งเป็นเรื่องที่มี

อิทธิพลเหนือจิตใจมนุษย์ และเป็นต้นเหตุให้มีนิทานขึ้นมากมาย (กุหลาบ มลลิกะมาส, ม.ป.ป. : 99)

5.1.1 ความหมายของ "นิทานพื้นบ้าน"

นิทานพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของคติชนวิทยา และได้มีผู้ให้ความหมาย "นิทานพื้นบ้าน" ดังนี้

กิ่งแก้ว อรรถากร (2520 : 12) ได้อธิบายว่า นิทานพื้นบ้าน หมายถึง "เรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมา เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ"

กรมศิลปากร (2524 : 1) ได้ให้ความหมายของนิทานพื้นบ้านไว้ว่า หมายถึง "เรื่องราวที่บุคคลในท้องถิ่นต่าง ๆ แต่งขึ้น และเล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นเครื่องบันเทิงใจ และสั่งสอนบุคคลให้กระทำความดี"

สรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องราวที่คนในท้องถิ่นเล่าสืบต่อกันมา ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องบันเทิงใจ และมุ่งให้ทำความดี

5.1.2 ประเภทของนิทานพื้นบ้าน

เนื่องจากนิทานพื้นบ้านมีเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีปัญหาในการแบ่งประเภทของนิทานพื้นบ้าน แต่ กุหลาบ มลลิกะมาส (ม.ป.ป. : 101-115) ก็ได้เสนอวิธีการแบ่งประเภทของนิทาน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การแบ่งนิทานตามเขตพื้นที่ (Area) เช่น เขตอินเดีย เขตประเทศ ที่นับถือศาสนาอิสลาม เขตชนชาติยิว ฯลฯ
2. การแบ่งตามแบบของนิทาน (Form) เช่น นิทานปรัมปรา (Fairy tale) นิทานท้องถิ่น (legend) เทพนิยาย (Myth) นิทานเรื่องสัตว์ (Animal tale) นิทานตลกขบขัน (Jest)
3. การแบ่งตามชนิดของนิทาน (Type Index) เช่น นิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานชาวบ้าน นิทานตลกขบขัน
4. การแบ่งนิทานตามสารัตถะ (Motif-Index) สารัตถะของนิทานคือ ธาตุแท้ (Element) หรือแก่นแท้ หรือจุดสำคัญของเรื่อง เช่น สารัตถะเชิงเทพนิยาย สารัตถะเกี่ยวกับสัตว์ ฯลฯ

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2531 : 61-72) ได้แบ่งประเภทของนิทานพื้นบ้านออกเป็น 11 ประเภท ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. นิทานมหัศจรรย์ เป็นนิทานที่มีเรื่องราวของความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ เนื้อเรื่องยืดยาว ดำเนินเรื่องอยู่ในโลกและจินตนาการ ไม่บ่งเวลา สถานที่ที่แน่นอน ตัวละครเอกจะต้องผจญภัยพบชะตากรรม ได้รับความช่วยเหลือ และเนื้อเรื่องจะเกี่ยวข้องกับมนุษย์ อภินิหารปาฏิหาริย์ เช่น เรื่องสโนไวท์
2. นิทานชีวิต มีลักษณะคล้ายคลึงนิทานมหัศจรรย์แต่ดำเนินเรื่องอยู่ในโลกแห่งความจริง มีการบ่งสถานที่ และตัวละครชัดเจน ลักษณะของเรื่องมีความเป็นไปได้มากกว่านิทานมหัศจรรย์ ตัวอย่างเช่น นิทานชีวิตของไทยเรื่องไกรทอง
3. นิทานวีรบุรุษ เป็นนิทานที่ค่อนข้างยาว อาจอยู่ในโลกแห่งจินตนาการหรือโลกที่ดูเหมือนจะเป็นจริง แม้ในนิทานมหัศจรรย์และนิทานชีวิตจะมีวีรบุรุษ แต่ต่างกันว่านิทานวีรบุรุษจะเล่าถึงการผจญภัยของวีรบุรุษคนเดียวหลายครั้งหลายหน และเป็นวีรบุรุษที่มีลักษณะเหนือมนุษย์ เช่น เรื่องเฮอรัคิวลีส
4. นิทานประจําถิ่น เป็นนิทานที่มีขนาดของเรื่องไม่แน่นอน เป็นเรื่องแปลกที่เชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริง ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ตัวละครอาจเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ คนสำคัญของเมือง ตัวอย่างเช่น เรื่องพระยาทรงพระยานานของไทย
5. นิทานอธิบายเหตุ เป็นนิทานที่สั้นและเล่าอย่างตรงไปตรงมาเพื่ออธิบายกำเนิดหรือความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ เช่น เรื่องกำเนิดดาวลูกไก่
6. เทวปกรณัม เป็นเรื่องที่เล่าถึงกำเนิดของจักรวาล โครงสร้างระบบของจักรวาล มนุษย์ สัตว์ ปรากรกฎการณ์ทางธรรมชาติ เช่น เมฆลารามสูตร
7. นิทานสัตว์ เป็นเรื่องที่สัตว์เป็นตัวเอกและต้องการแสดงคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นนิทานคติ เช่น
8. มุขตลก เป็นเรื่องขนาดสั้น โครงเรื่องไม่ซับซ้อน ตัวละครเป็นมนุษย์หรือสัตว์ก็ได้ จุดสำคัญอยู่ที่ความไม่น่าเป็นไปได้ต่าง ๆ เช่น เรื่องศรีธนญชัย
9. นิทานศาสนา เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา เช่น เรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า

10. นิทานเรื่องผี

11. นิทานเข้าแบบ เป็นนิทานที่มีแบบสร้างพิเศษ การเล่า
มุ่งให้ความสนุกสนาน เช่น นิทานลูกโซ่ นิทานหลอกผู้ฟัง นิทานไม่จบเรื่อง และนิทานไม่รู้จบ

จะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทของนิทานพื้นบ้านมีหลายวิธีแล้วแต่
ว่าจะยึดหลักใดในการแบ่ง หากพิจารณานิทานพื้นบ้านล้านนา ตามลักษณะของเนื้อหาพบว่ามีหลาย
ประเภท ตัวอย่างจากการศึกษาการรวบรวมนิทานพื้นบ้านล้านนาในเอกสารข้อมูลเล่ม 1-5 ของ
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งรวบรวมและพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527
(เล่ม 1) จนกระทั่งปี 2532 (เล่ม 2) พบว่า นิทานพื้นบ้านล้านนาเป็นนิทานเชิงคติสอนใจ
นิทานเชิงสรรเสริญ นิทานเชิงประวัติ และนิทานเกี่ยวกับสัตว์ นอกจากนี้สามารถแบ่งประเภท
ของนิทานพื้นบ้านล้านนาออกเป็น 11 ประเภทตามแนวคิดของประคอง นิมมานเหมินท์
(2531 : 61-72) ได้เพราะนิทานพื้นบ้านล้านนามีเป็นจำนวนมาก และคนล้านนาได้ใช้นิทาน
พื้นบ้านเหล่านี้เป็นเครื่องมือปลูกฝังให้มนุษย์มีความรักใคร่ปรองดองกัน มีความเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ดังที่ เรณู อรรฐาเมศร์ (2533 : 4-5) กล่าวว่า

. . . ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองก็มีความฉลาดที่จะโยงโยให้
มนุษย์มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ มีการถ่ายทอดอุดมการณ์ให้มนุษย์มีความรักใคร่
ปรองดองกัน เพราะมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ล้วนเป็นพี่น้องกัน มนุษย์ทุกคนเป็นผลผลิตของ
ธรรมชาติ ชาวล้านนารถอดออดมการณ์นี้ผ่านนิทานปรัมปราคติ (Myth) ที่เป็นเรื่อง
ราวเกี่ยวกับการกำเนิดโลกจักรวาล . . .

5.1.3 ลักษณะนิทานพื้นบ้านล้านนา

กุหลาบ มัลลิกะมาส (ม.ป.ป. : 99-121) ได้กล่าวถึง
ลักษณะนิทานพื้นบ้าน ซึ่งสรุปได้ว่า เป็นเรื่องเล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นภาษาร้อยแก้วไม่ใช่
ร้อยกรอง และเล่ากันด้วยปากสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ต่อมาจึงมีการบันทึกไว้ทั้งที่ไม่ปรากฏ
ว่าผู้เล่าดั้งเดิมเป็น ในด้านเนื้อเรื่องจะมีลักษณะดังนี้

1. นิทานพื้นบ้านจะไม่ขึ้นต้นด้วยเนื้อเรื่องตอนสำคัญ แต่จะเริ่มต้นทำนองนำเรื่องก่อนแล้วดำเนินเรื่องจนจบ แต่จะมีต่อไปอีกเล็กน้อย เพื่อย้ำถึงความสุขความมั่นคงในชีวิตของตัวเอง
2. จะมีเนื้อเรื่องทำนองเดียวกันซ้ำ ๆ แต่เหตุการณ์แปลกแตกต่างออกไป
3. โดยทั่วไปจะมีตัวเอกในนิทานเรื่องหนึ่ง ๆ ไม่เกินสองตัว
4. ตัวละครในเรื่องมีลักษณะตรงกันข้ามกัน เช่น คนชู้กับคนดี และถ้าในเรื่องมีตัวละครสองตัว ขณะที่เป็นคนมีอำนาจน้อยหรืออ่อนแอก็มักจะเป็นพี่น้องฝาแฝดกัน แต่ถ้าเมื่อใดมีอำนาจก็จะเป็นศัตรูกัน
5. คนที่คู่อ่อนแอ เช่น น้องชายหรือน้องสาวคนสุดท้อง มักจะเป็นผู้ชนะในตอนท้าย
6. การกำหนดลักษณะนิสัยของตัวละคร เป็นไปอย่างง่าย ๆ มีลักษณะนิสัยที่เห็นชัดแจ้ง
7. มีโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เล่าให้จบเป็นเรื่อง ๆ ตอน ๆ การเล่าเรื่องเรียงไปตามลำดับอย่างง่าย ๆ

มติ พยอ มยงค์ (2529: 202) ได้กล่าวถึง ลักษณะของนิทานพื้นบ้านดังนี้

1. ต้องเป็นเรื่องเก่าแก่ล่วงกาลนานมาแล้ว เล่าสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน
2. ต้องเล่ากันด้วยปากสืบต่อกันมาก่อน ต่อมาเมื่อการเขียนเจริญขึ้นก็อาจเขียนตามเค้าเดิมที่เล่า
3. ต้องเล่ากันด้วยภาษาร้อยแก้ว
4. ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าดั้งเดิมเป็นใคร
5. ต้องแสดงความคิด ความเชื่อของชาวบ้าน
6. เรื่องจริงที่มีคติสอนใจเป็นนิทาน เช่น มหะโก

ชาวบ้านบางระจัน ฯลฯ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่านิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นภาษาร้อยแก้ว โดยไม่ทราบว่ามีผู้เล่าดั้งเดิมเป็นใคร เนื้อเรื่องมักจะเป็นไปในทำนองเดียวกัน มีโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน

นิทานพื้นบ้านล้านนามีลักษณะ เนื้อเรื่องตั้งแนวคิดที่ยกมากล่าวข้างต้น เช่นเดียวกับนิทานพื้นบ้านในท้องถิ่นอื่น ถึงแม้ว่าจะมีลักษณะเนื้อเรื่องที่มีทำนองเดียวกันซ้ำ ๆ หรือมีโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนก็ตาม แต่นิทานพื้นบ้านล้านนามีบทบาทในสังคมมากมาย ดังที่ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2531 : 107) ได้กล่าวถึงบทบาทของนิทานพื้นบ้าน ซึ่งสรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้านช่วยให้เวลาผ่านไปอย่างไม่น่าเบื่อหน่าย ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและกลุ่มต่าง ๆ นอกจากนี้ยังให้การศึกษาและเสริมสร้างจินตนาการของเด็ก และที่สำคัญที่สุดคือช่วยปลูกฝังจริยธรรมและรักษาบรรทัดฐานของสังคม

ในด้านประโยชน์ต่อวงการวรรณกรรม นิทานพื้นบ้านล้านนายังเป็นบ่อเกิดของวรรณคดีหลายลักษณะที่มีคุณค่า นับได้ว่านิทานพื้นบ้านล้านนามีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในสังคมล้านนา และเป็นกระจกเงาที่สะท้อนภาพของสังคมล้านนาได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยได้คัดเลือกนิทานพื้นบ้านล้านนามาสอดแทรกในการเรียนการสอนภาษาไทยจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องชะตามะกอกแห้ง ควายลุงคำ เลือกตามแลงได้แจกกันปุดกบกินเดือน และปู่ลำไย ซึ่งเนื้อเรื่องโดยละเอียดอยู่ในภาคผนวกส่วนที่เป็นแผนการสอน

5.2 ภาษิตล้านนา

จากการศึกษาค้นคว้าของผู้วิจัย พบว่า มีการใช้คำที่หมายถึงคติสอนใจชาวล้านนาแตกต่างกัน บางท่านจะใช้คำว่า "ภาษิตล้านนา" บางท่านจะใช้คำว่า "สุภาษิต" บางท่านจะเรียกตามภาษาถิ่นว่า "ภาษิตก้อม" แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า "ภาษิตล้านนา" หรือ "ล้านนาภาษิต"

ภาษิตล้านนา เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่ถ่ายทอดทางมุขปาฐะ เพื่ออบรมกล่อมเกลาจิตใจผู้คนในสังคมล้านนาเป็นมรดกอันมีค่าควรศึกษา ดังที่ ยุทธ เดชคำรณ

(2520 : 33) กล่าวไว้ดังนี้

คำคม ลำนวน สุภาสิตของเมืองเหนือส่วนมากเป็นคำสัมผัสกันที่คนเฒ่าคนแก่เคยพูด
เคยสอนอยู่บ่อย ๆ อันเป็นผลจากวรรณกรรมทั้งหลายของเมืองเหนือเพราะส่วนมาก
ท่านจำมาจากวรรณกรรมต่าง ๆ เป็นการร้องให้เห็นอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม
ทำให้สังคมล้านนาไทยอยู่กันอย่างสงบสุข มีศีลธรรมมารยาทหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน
นอกจากปากท้องจะอิ่มเพราะธรรมชาติช่วยแล้ว ใจของคนล้านนาไทยโบราณก็เปี่ยมล้น
ด้วยคุณธรรม. . .

ประคอง นิมมานเหมินท์ และทรงศักดิ์ ปรากฏการณ์ (2521

: 244) กล่าวว่า

ภาษิตก้อมหรือคำพังเพย แบ่งออกเป็นหลายประเภท คือเป็นคำสอนโดยตรงก็มี
เป็นคำเปรียบเทียบระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่งก็มี เป็นคำกล่าวกระทบกระแทก
เย้ยหยันสังคมก็มี เป็นคำพูดที่แอบอิงปรัชญาชีวิตก็มี เป็นคำพูดที่ให้ความหมายสอง
แง่สามง่ามก็มี คำเหล่านี้พูดเป็นทำนองภาษาถิ่น ทำให้คนไทยในภาคอื่น หรือคน
หนุ่มสาวในล้านนาไทยฟังไม่เข้าใจความหมาย หรือฟังรู้อย่างงู ๆ ปลา ๆ ไม่
ซาบซึ้ง เลขขาดการเอาใจใส่ ในที่สุดก็เลือนหายไป

ประคอง นิมมานเหมินท์ และทรงศักดิ์ ปรากฏการณ์

(2527 : 563) ยังได้อธิบายถึงภาษิตก้อม ประเภทต่าง ๆ ไว้เป็นบางส่วน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ชนิดที่เป็นคำสอนโดยตรง เช่น ก้อนหินขว้างชด ทัดที่แข็งขัง
ข้างหุ้มชะนั่ง สะต้อนไล่หน้า

ความหมาย

ถ้าเราเอาก้อนหินขว้างไปกระทบของแข็งมันมักจะสะท้อนกลับมาถูก
หน้าตัวเอง คือ หมายถึงเราแรงไปเขาก็แรงมา หรือสาคน้ำรดกันย่อมเปียกทั้งสองฝ่าย

2. ชนิดที่เป็นคำเปรียบเทียบระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง เช่น ค่อยอยู่
ตามน้ำ ค่อยทำตามตัว น้ำเพียงใด ดอกบัวเพียงอัน

ความหมาย

จงพยายามบังคับประคองตนให้อยู่ได้พอเหมาะพอดี ประคองดกบัว
เสมอ

3. ภาชิตก้อมที่กล่าววาทะบทกระแทกเย้ยหยันสังคม เช่น ยามมีกินติดติด
ยามไม่มีพื้ตาหิบบหิบบ ยามมีกินพอแสน ยามไม่มีแมนตาอยู่

ความหมาย

ยามมีกินกินกันอย่างเรื่อย ยามยากจะได้แต่กระพริบตา ยามร่ำรวยกิน
เป็นแสน ยามไม่มี (เงินทอง) ลืมตาอยู่

นอกจากนี้คุณ รุ่งเรืองศรี (2524 : 418-419) ได้กล่าวถึงลักษณะ
ของภาชิตล้านนา ซึ่งสรุปได้ว่า ภาชิตล้านนาบางส่วนก็มีลักษณะการแต่งเป็นคำว แม้จะแต่ง
ไม่ครบบท ตัวอย่างเช่น

- โบราณว่า เยียะนาขวาย ช่างเสียแรงความข่มขู่มั่งเข้า

ความหมาย

คำโบราณว่าไว้ หากทำนาซ้ำเกินไปจะเสียแรงงานไปเปล่าเพราะ
จะได้ข้าวจำนวนน้อย

- หลงเหยหลง เข้าดงป่าไม้ หม่อมว่าได้ชาวัน ยังจักปกปัก

คืนได้ตั้งหลัง หลงใจหลงคำ หลงคืนบได้

ความหมาย

หากคนเราหลงทางเวลาเดินป่า แม้จะหลงทางนานถึงยี่สิบวันก็ยัง
หาทางกลับได้ แต่หลงใจหลงคำพูดของคนหาทางกลับยากยิ่ง

- กันไคมีเงินมีคำ หื้อหมั้นก็ดหมั้นสร้าง กันไคหื้อเป็นอวดเป็นอ้าง

หื้อหมั้นรักษาศิลกิตาน

ความหมาย

หากอยากมีเงินทอง ให้หมั้นคิดหมั้นทำมาหากิน หากอยากให้คนอื่น
สรรเสริญต้องหมั้นรักษาศิลกิตาน

จะเห็นว่าภาษิตล้านนามีคุณค่าในฐานะที่เป็นเครื่องมืออบรมลักษณะนิสัยของคนล้านนาและปรากฏในลักษณะที่เป็นคำสอนโดยตรง ลักษณะการเปรียบเทียบ และมีรูปแบบเป็นคำประพันธ์ประเภทคำขวัญ ภาษิตล้านนาเหล่านี้มีที่มาที่น่าสนใจ ดังที่ลมูล จันทน์หอม (2534 : 36) อธิบายไว้ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. มาจากคติธรรมในพุทธศาสนา และความเชื่อในกฎความจริงของธรรมชาติ เช่น กามตัดหาปลาหือลวงล้า บังเกิดใหม่สันดาน (กามตัดหาเป็นกิเลสที่เผาไหม้จิตใจมนุษย์)
2. เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ที่ผ่านโลกและชีวิตมานานจนมองเห็นหลักความจริงของชีวิต เช่น ง่ายมีดีไหน ยากมีดีหั้น (ทำอะไรโดยไม่คิดให้ตีความทุกข์ยาก-ลำบากจะตามมา)
3. มาจากกวีนิพนธ์ของนักปราชญ์ล้านนา เช่น ยามอ๊กน้ำล้ามีว่าหวาน ใจบ่เจยบาน น้ำตาลว่าล้ามี (ภาษิตล้านนาส่วนนี้มาจากผลงานของพระยาพรหมโวหาร กวีล้านนาผู้มีชื่อเสียง)
4. เกิดจากสภาพแวดล้อมรอบตัว เช่น สิ่งของ เครื่องใช้ ธรรมชาติ ฯลฯ เช่น ควันไฟไฟหือบ่กุ่ม (ความลับย่อมเปิดเผยในวันหนึ่ง เปรียบดังควันไฟที่ไม่มีใครหือได้)

นับได้ว่าภาษิตล้านนา เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่ควรนำมาเผยแพร่ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ผู้วิจัยได้คัดเลือกภาษิตล้านนามาสอดแทรกในการเรียนการสอนภาษาไทย ในส่วนที่สัมพันธ์กับบทเรียน

ตัวอย่างภาษิตล้านนา มีดังต่อไปนี้

1. อู้หือเป็นอ๊ก ยากนักจกหวัง อู้หือเป็นจ้ง คำเดียวก็ได้

ความหมาย

จะพูดให้เขารักนี้ยากหนักหนา แต่จะพูดให้เกลียดชัง ทำได้ง่าย

2. อย่าไปหวังน้ำห้วยหน้า

ความหมาย

อย่าไปหวังกับสิ่งที่ยังมองไม่เห็น

3. หันข้างชี้ อย่าไปชี้ด้วยข้าง

ความหมาย

เห็นเขาทำอะไร อย่าไปทำอย่างเขา เห็นข้างชี้ก่อนโต ๆ เราจะ
ชี้อย่างข้างได้หรือ

4. เงินอยู่ใต้น้ำ คำอยู่ที่ใต้ดิน

ความหมาย

เงินทองนั้นมีค่ามากมายยิ่ง เป็นของที่หามาได้ด้วยความยากลำบาก
หากอยากมีเงินทองต้องใช้ความเพียรพยายาม

5. บ่ทันนั่ง อย่าไปฟังเหยียดแข็ง

ความหมาย

ทำอะไรไม่สำเร็จ อย่าเพิ่งคุยโว

6. เข่าก็ว่ายังงาย ขวายก็ว่าแตกออก

ความหมาย

คนเกียจคร้านชอบผัดผ่อนตัวเอง เข่าก็อ้างว่ายังไม่ได้รับประทาน
อาหารเข้า พอสายก็อ้างว่ามีแดดไปไม่ไหว

7. น้ำบ่อเต็มตัน มันตึงตึง

ความหมาย

คนใจอวดฉลาด คนที่ไม่มีความรู้มักชอบคุยอวดตัวเสมอ

8. ผีวับนับถือเมีย คำเท่าลำเอือกีบค่าง เมียบับนับถือผัว ลำก่องเท่าหัว
ก็เลี้ยง

ความหมาย

สามีไม่นับถือ ไม่ให้เกียรติภรรยา มีทองเท่าลำเรือก็หมด ภรรยา

ไม่นับถือไม่ให้เกียรติสามีก็เช่นเดียวกัน แม้มีทองคำกองสูงเท่าศิระษ
ก็หมดได้ ต้องนับถือกันจึงจะเจริญรุ่งเรือง

9. แมงบั้งยังบ่ตายกันใบไม้

ความหมาย

ตัวหนอนยังไม่อดตาย คนเราจะอดตายหรือ ต้องพยายามต่อสู้จนสุดกำลัง อย่าท้อแท้

10. ปลาตัวเดียว เน่าตึงซ้ำ

ความหมาย

ทำเสียเพียงคนเดียวเท่านั้น ทำให้คนทั้งหมดเสียไปด้วย

5.3 เพลงชาวบ้าน

เพลงชาวบ้านล้านนาไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่าเกือบจะไม่มีเพลงชนิดที่ชาวบ้านจะร่วมร้อง เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีหรือความสนุกสนานร่วมกันเป็นหมู่คณะ แต่จะมีการเล่นเพลงในแง่การเล่นเพื่อความเพลิดเพลินและแง่ศิลปะอันเอื้อต่อการถือเป็นอาชีพ คือ จ้อย และ ซอ (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2528 : 33)

5.3.1 การจ้อย

5.3.1.1 ความหมายของคำว่า "จ้อย"

มณี พยอมยงค์ (2529 : 152) กล่าวว่า "จ้อย เป็นการขับลำนำสั้น ๆ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน ไม่ได้ใจความยาวหรือเป็นเรื่องราวยาว ๆ อย่างค่าวหรือซอ จ้อยเป็นการขับลำนำแบบชาวเหนือ

อุดม รุ่งเรืองศรี (2528 : 33) กล่าวว่า "จ้อยคือ การขับลำนำตามทำนองที่มีอยู่แล้ว บทที่นำมาขับจ้อยนั้นมักเป็นบทค่าวที่บรรยายความในใจ โดยมากผู้ขับลำนำชนิดนี้มักจะเป็นหนุ่ม ๆ"

ลมูล จันทน์หอม (2534 : 105) กล่าวว่า "จ้อยคือ การขับลำนำหรือทำนองเสนาะ คำประพันธ์ที่ใช้ในการจ้อยคือ ค่าว"

สรุปได้ว่าการจ้อยคือ การขับลำนํ้าตามแบบพื้นบ้าน
ล้านนา ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีดนตรีประกอบ และโอกาสที่จะมีการจ้อย มีดังนี้

1. จ้อยตอนที่มีการขอ

ในขณะที่มีการขับขออยู่ หากมีผู้อยากฟังจ้อย
ก็จะบอกให้ช่างขอจ้อยให้ฟัง หรือหลังจากขอจบแล้วก็จะมีการกล่าวอำลากันด้วยการจ้อย

2. จ้อยเพื่อเอาเสียงตนเองเป็นเพื่อน เช่นการ

เดินทางไปในตอนกลางคืนคนเดียว เดินไปในป่าหรือที่เปลี่ยวคนเดียวเจียบ ๆ

3. จ้อยแข่งขันประชันกันระหว่างเพื่อนฝูง เมื่อมี

การพบปะสังสรรค์กันสนุกสนานมีการจ้อยแลกเปลี่ยนกันคนละบท หรือจ้อยกันคนละวรรคจากนิทาน

4. จ้อยอวยพรเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น จ้อย

ขอบคุณ จ้อยอวยพรที่ให้ความช่วยเหลือ จ้อยอำลาคนรัก

5.3.1.2 ทำนองในการจ้อย

การจ้อยมีทำนองไพเราะอยู่ 3 แบบ คือ ทำนอง
โก่งเรียววงเป็นการขับแบบเอื้อนเสียงสั้นยาวตามลีลาการใช้คำ ทำนองม้าย่าไฟเป็นการขับ
อย่างรวดเร็วในตอนต้นของบทแล้วไปเอื้อนทอดเสียงในตอนปลายของบทแล้วแต่ละบท ทำนอง
สุดท้ายคือ ทำนองวิงวอน

5.3.1.3 ตัวอย่างเนื้อหาที่ใช้ขับจ้อย

สำนวนที่ 1

"สาวเหยสาว อ้ายมาพี่น้อง หวังเป็นคู่ป่อง รอมแพง
ยามเดือนส่องฟ้า ดาวก็ดับเสียง พี่เหลียวม่อแยง เคหาแห่งเจ้า
พี่รักไฟ เท้านายน้องเห็น ในโขงชมพู โลกนี้"

ความหมาย

สาวเอ๋ยสาว พี่มาผูกกับน้อง หวังเป็นคู่ปกป้องกันเคียงรัก
ยามเดือนส่องฟ้าดาวก็ดับแสง พี่เฝ้าแต่เหลียวมองบ้านของน้อง พี่ไม่รักใครเท่าตัวน้องในอาณา
เขตแห่งชมพูทวีปโลกนี้

สำนวนที่ 2

"เข้าจ้าวเม็ดงั้น เข็มมันบ่สูง สีเบียดได้บุง หุงก็ขึ้นหม้อ
 ชาวบ้านหนองหวาย ผดบ้านหนองอ้อ เขาปลุกเข้าดอ จ้าดนัก
 กันเป็นขโมย จะตวยไปลัก สักสี่ห้าบุง

เข้าเจ้าเม็ดงั้น..... (เรื่องวนกลับไปเหมือนเดิม)

ความหมาย

ข้าวจ้าวเม็ดงอนพื้นถิ่นไม่สูง เอาไปสี 1 หาบ ได้แค่กระบุง
 เดียว เวลาหุงก็ขึ้นหม้อ ชาวบ้านหนองหวายถึงบ้านหนองอ้อเขาปลุกข้าวเขามากจริง ๆ ถ้า
 เป็นขโมยก็จะตามไปลักมาสักที่ห้ากระบุง

5.3.2 การขอ

5.3.2.1 ความหมายของคำว่า "ขอ"

ขอเป็นเพลงชาวบ้านของล้านนาที่น่าสนใจ มีผู้ให้
 ความหมายคำว่า "ขอ" ดังนี้

สรสิทธ์สำรวม นิพนธ์เนาว์ (2531 : 35)

กล่าวว่า "ขอ คือ การแสดงของคนกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งโดยการใช้เสียงเป็นสำคัญ"

อุดม รุ่งเรืองศรี (2532 : 422) กล่าวว่า

"ขอ หมายถึง เพลง หรือขับร้อง นิยมเล่นกันมาแต่โบราณและมีทั่วไปในเขตล้านนา"

สมุล จันทน์หอม (2534 : 22) กล่าวว่า

"ขอ เป็นเพลงพื้นบ้านล้านนาที่นิยมกันมาก เป็นการขับร้องเพลงปฐนิภาคย์"

จากคำกล่าวที่ยกมาข้างต้น สรุปได้ว่า ขอ คือ
 การขับร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง ที่เพื่อความไพเราะในการใช้เสียงร้องเป็นสำคัญ

5.3.2.2 ความเป็นมาของ "ขอ"

มีหลักฐานหลายประการที่กล่าวถึง "ขอ" เช่น มีปรากฏในตำนานสุวรรณคำแดง และมีนิทานประเภทอธิบายเหตุเล่าประกอบที่มาของขอ รวมทั้งที่กล่าวไว้ในเรื่องลิลิตพระลอ ที่ว่า "ขั้บขอยอราชเที๊ยนทุกเมือง" คำว่า ขั้บขอย ในที่นี้คือ การขั้บขอยแบบล้านนา นอกจากนี้มีปรากฏในมหาชาติล้านนาบางกัณฑ์อีกด้วย ดังนั้นเราจึงไม่อาจระบุได้แน่นอนว่า "ขอ" มีมาตั้งแต่สมัยใดแน่นอน (ลมุล จันทน์หอม, 2534 : 22)

5.3.2.3 สาเหตุของการเกิด "ขอ"

ผณี พยอมยงค์ (2524 : 69) ได้อธิบายถึงสาเหตุของการเกิด "ขอ" ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อสนองความต้องการของหนุ่มสาว เนื่องจากความต้องการเพศคู่ตามลักษณะของธรรมชาติให้ทั้งสองฝ่าย เกิดอารมณ์ใฝ่ฝันและต้องการซึ่งกันและกัน จึงมีคนคิดแต่งคำขอขึ้นกล่าวหาตึงถึงความรักและความปรารถนาให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจเจตนาของตน
2. เพื่อสนองความต้องการทางสังคม ในลานนาไทยสมัยโบราณ การขอเป็นมหรสพอย่างหนึ่งช่วยในการเพิ่มความครึกครื้น สนุกสนานแก่งานปอยน้อยและปอยหลวง คนที่มาร่วมงานจะได้มาฟังกัน เป็นการผ่อนคลายอารมณ์และมีความสุข เนื่องจากได้ฟังขอในงานบวชหรืองานฉลอง
3. เพื่อสนองความต้องการทางศาสนา การขอไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรง แต่เกี่ยวข้องอย่างมากในทางอ้อม กล่าวคือ การขอคำสอนจริยธรรมต่าง ๆ การขอเรื่องทางพุทธศาสนาเป็นการส่งเสริมศาสนา
4. เพื่อสนองความสมหวังและผิดหวัง ในกรณีที่การขอมีวรรณกรรมที่แต่งขึ้นด้วยความสมหวังและผิดหวังของกวีหรือคนอื่น ซึ่งกวีนำมาแต่งขึ้นพวกช่างขอจะนำเรื่องราวเหล่านั้นมาขอ หรือจ้อยให้ประชาชนฟัง เหมือนการฟังนิยาย หรือบทละคร ซึ่งบางแห่งกวีจะสอดแทรกคติธรรมทางศาสนาไว้ เปรียบเทียบเหตุการณ์ในชีวิตของตัวละคร ซึ่งชาวบ้านต่างก็ถือเอาเป็นแบบอย่าง คติชีวิตของตนโดยส่วนรวม ทางออกของชีวิตในการแก้ปัญหาของคนไทยโบราณไม่ว่าจะภาคใด จะถือตามคตินิยมทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ และ

เชื่อกันว่า มีผลต่อชีวิตของตน ซึ่งเป็นกฎแก้ปัญหาชีวิตได้ดีประการหนึ่ง

5.3.2.4 ลักษณะของการ "ซอ"

การซอต้องมี "ข้างซอ" ซึ่งหมายถึงชายและหญิงที่ร้องโต้ตอบกัน ข้างซอจะต้องได้รับการฝึกฝนมาอย่างหนักจึงจะทำให้สามารถเปล่งเสียงได้ไพเราะ คุณสมบัติที่เด่นอีกประการหนึ่งก็คือต้องมีปฏิภาณในการดำเนินเรื่องเพื่อ "ก้อง" หรือตอบโต้กับอีกฝ่ายหนึ่ง โดยจะมี "ข้างปี่" คอยเล่นดนตรีคลอหรือสลับไปด้วย "ปี่" เป็นเครื่องดนตรีของคนล้านนา โดยเฉพาะและเสียงปี่เป็นเสียงดนตรีที่สำคัญที่ใช้ประกอบในการซอ บางแห่งอาจมีเครื่องดนตรีชนิดอื่นเข้ามาประสมวงก็ได้ เช่น ซิง

การเลือกนักร้องหรือที่เรียกว่า "ข้างซอ" นิยมเลือกเอาคนที่เสียงค่อนข้างแหลม ซึ่งเป็นศัพท์เทคนิคว่าเสียง "กินปี่" คือสามารถที่จะคู่ขนานกันไปกับเสียงปี่ได้ ไม่ถูกลบหรือขัดแย้งกับเสียงปี่ เสียงทุ้มแบบสุเทพหรือธำนิทร์เป็นข้างซอไม่ได้ (สุรสิงห์สารวย ฉิมพะเนา, 2531 : 35)

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในการซอ ได้แก่ ปี่ซิง และสะล้อ ปี่ของล้านนามีลักษณะคล้ายขลุ่ย ใช้เป่าด้านข้างอย่างฟลุค เป็นเครื่องดนตรีหลักของวง และมี 3 ชนิด คือ

1. ปี่ซุ่ม 3 ประกอบด้วยปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย
2. ปี่ซุ่ม 4 ประกอบด้วยปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย
3. ปี่ซุ่ม 5 ประกอบด้วยปี่แม่ ปี่ก้อย ซิง

และปี่ตัด

และสะล้อ

สถานที่แสดงซอจะเป็นบริเวณที่ยกพื้นสูง ๆ เสมอกับหรือสูงกว่าพื้นบ้านที่มีใต้ถุนสูงขนาดเสียงแว่วควายได้ ในอดีตนิยมเสริมชานเรือนให้ยื่นออกมาสำหรับใช้เป็นเวทีแสดงซอเมื่อมีการจัดงานภายในบ้าน แต่ปัจจุบันจะมีการจัดเวทีซอขึ้นต่างหากภายในบ้านหรือที่อื่น ๆ เช่น วัด ซึ่งยังนิยมทำเวทียกพื้นสูงท่วมหัวแต่เป็นเวทีเล็ก ๆ แคบ ๆ นั่งเบียดกัน ข้างซอและข้างปี่จะนั่งพับเพียบหรือนั่งขัดสมาธิ และสิ่งที่เพิ่มขึ้นมา คือ เครื่องขยายเสียง และมีไมโครโฟนแขวนไว้ที่กลางวง

5.3.2.5 เนื้อหาของ "ขอ"

สมุล จันทน์หอม (2534 : 38) ได้อธิบายเกี่ยวกับเนื้อหาของขอว่ามักเกี่ยวข้องกับโอกาสของงาน เช่น ขอขึ้นบ้านใหม่ขอในงานบวชขอในงานปอยต่าง ๆ ขอที่มีเนื้อหาให้ความรู้เพลิดเพลินและสนุกสนาน เช่น ขอแอ้วสาวขอตำรายา (ตลก) และขอประกอบการเล่นเก๊บนก ซึ่งจะเป็นการขอในภาคบ่าย มีการจัดเวทีเฉพาะ และจัดแต่งบริเวณให้มีลักษณะคล้ายป่า ในการขอเก๊บนกนี้จะมีทั้งการสนทนา และการขอสลับกัน

5.3.2.6 ทำนองขอ

มณี พยอมยงค์ (2529 : 173-177) ได้อธิบายเกี่ยวกับทำนองขอ สรุปได้ดังนี้

1. ขอตาด คือ การขอโดยไม่ได้เตรียมตัวและเตรียมบทขอไว้ก่อนแต่อย่างใด เป็นการขอแบบเล่นกลอนสดกันเลย
2. ขอล่องน่าน มีท่วงทำนองคล้ายขอตาดแต่การเอื้อนเสียงและลีลาช้ากว่าขอตาด เป็นทำนองขอที่ใช้ในการลำดับเรื่องราวและบรรยายต่าง ๆ ช่างขอชาวจังหวัดน่านจะถนัดขอทำนองนี้
3. ขอปั่นฝ้าย คือ การขอที่อธิบายวิธีการทำอุตสาหกรรมครัวเรือนของชาวเหนือ คือ การทำผ้าพื้นเมืองขึ้นใช้เอง มีจังหวะและทำนองแบบเดียวกันตั้งแต่ต้นจนจบ ขอทำนองนี้เป็นทำนองโบราณเหมือนกับขอล่องน่าน นิยมร้องกันมากในล้านนาไทย
4. ขึ้นเชียงใหม่ เป็นทำนองขอบทแรก บทไหว้ครู หรือเริ่มเรื่องราว ปราบปรามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ช่างขอ ได้มาขอเนื่องในงานนั้น
5. จะปู้ เป็นทำนองขอของชาว "จะปู้" มีลีลาเสียงอ่อนหวานไพเราะนุ่มนวล ใช้เสียงเอื้อนอ่อน ๆ เสียงสุดท้าย บาทนุ่มนวล ไม่ขึ้นสูงเหมือนทำนองเชียงใหม่
6. ละม้ายเชียงแสน เป็นทำนองขอที่มีความอ่อนหวานไพเราะ เมื่อช่างขอจะเปลี่ยนขอจากทำนองหนึ่งไปขออีกทำนองหนึ่ง ต้องขอละม้าย

เชียงใหม่ครั้ง

7. เพลงอื้อ เป็นชอทำนองไพเราะอย่างหนึ่ง มีเสียง อื้อ อื้อ อื้อ ต่อท้ายบท แบบอัมเพลง ตอนที่ไม่มีดนตรีประกอบ แต่ถ้าตอนใดมีดนตรี เสียงอื้อ อื้อ อื้อ ต่อท้ายก็ไม่ต้องมี ชอเพลงอื้อ มักใช้ชอพวกคำสอนหรือนิยาย เช่น ชออำหอย เต้าน้อยองคำ ดาววิโก่หน้อย (ดาวลูกไก่) เป็นต้น
8. เพลงเงี้ยว ทำนองของไทยใหญ่ เนื่องจากภาคเหนือของไทยติดต่อกับรัฐฉาน จึงรับเอาวัฒนธรรมทางศิลปะบางอย่างเข้ามา เช่น การพ้อนรำ การชอ และการให้เกียรติแก่เจ้าของทำนองเพลงว่า เพลงเงี้ยว นิยมใช้ชอลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ชอปัดเคราะห์ มัดมือลูกแก้ว ชอมัดมือขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น
9. เพลงพม่า หรือทำนองของพม่า ลานนาไทย ได้มาจากชาวพม่า ที่เข้ามาปกครองในสมัยขุนเรณอง โดยนำเพลงพม่ามาเป็นทำนองเพลงของตน แต่เนื้อร้องเป็นของล้านนาไทยทั้งหมด
10. ชอพระลอ เป็นทำนองชอที่มีความไพเราะมาก มีลีลาเสียงสูงต่ำอ่อนช้อย กวีโบราณนิยมแต่งชอทำนองนี้ในการชอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ พรรณนาความงามตามธรรมชาติ
11. ชอยืน เป็นชอที่มีขึ้นประมาณ 10 ปีมานี้ (2523) เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสมณฑลภาคเหนือที่เชียงใหม่ พระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ให้ท้าวสุนทรพจนกิจ กวีประจำคุ้มเชียงใหม่แต่งขึ้นสำหรับชอ รับเสด็จและสรรเสริญพระเกียรติพระปกเกล้าฯ ทำนองแปลกไปจากชอทั้งหลาย มีจิ้งหะ ทำนองไพเราะและเป็นระเบียบยิ่ง เหมาะสมกับ การชอพระเกียรติ

จะเห็นได้ว่าบทจ้อยและชอเป็นเพลงชาวบ้านที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดเป็นอย่างยิ่ง เนื้อหาของบทจ้อยและชอเป็นสิ่งที่สะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีคนล้านนา

5.4 เพลงเด็ก

เพลงเด็กเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่น่าสนใจและสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้คนในท้องถิ่นได้ดีไม่แพ้วรรณกรรมพื้นบ้านรูปแบบอื่น ผู้รู้ได้กล่าวถึงเพลงเด็กและจัดประเภทของเพลงเด็กแตกต่างกันดังนี้

สุมาลย์ เรืองเดช (2526 : 44-51) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับเพลงเด็กว่าเป็นเพลงที่ผู้ร้องและผู้เล่นเป็นเด็กจริง ๆ ตั้งแต่เด็กเริ่มร้องเพลงได้ไปจนถึงวัยก่อนหนุ่มสาว การใช้คำในเพลงเด็กจะเป็นคำสั้น ๆ คล้องจองกัน ซึ่งจำแนกได้ 4 ประเภทคือ

ก. เพลงร้องเล่น เป็นเพลงที่เด็กร้องเล่น ไม่มีการเล่นประกอบ ใช้ร้องเพื่อความสนุกสนาน อาจมีความหมายหรือไม่ก็ได้ มีความคล้องจอง ใช้คำง่าย ๆ และชวนขัน

ข. เพลงหยอกล้อ เป็นเพลงที่เด็ก ๆ ล้อเลียนกันเกี่ยวกับสิ่งที่ผิดปกติทางร่างกายของเด็ก เช่น หยอกล้อเรื่องผมเปีย ผมแกลย ฯลฯ

ค. เพลงขู่ ปล่อย คือ เพลงที่ร้องขู่เด็ก หรือปล่อยเด็กให้หยุดร้องไห้ หายตกใจ ส่วนมากมีเสียงเด็กหรือเด็กที่โตกว่าเป็นผู้ร้อง เช่น ขู่ให้หยุดร้องไห้

ง. เพลงประกอบการเล่น เป็นเพลงที่เด็กร้องประกอบการเล่น อาจร้องเป็นกลุ่มหรือทีละคนสลับข้างกันก็ได้ มีการตบมือให้จังหวะหรือทำท่าประกอบ เช่น การเล่นมอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร งูกินหาง ฯลฯ

อุดม รุ่งเรืองศรี (2528 : 30) ได้จัดให้เพลงกล่อมเด็ก เพลงปล่อยเด็กและเพลงประกอบการละเล่นเด็กอยู่ในหมวดหมู่เพลงเด็กและได้อธิบายลักษณะเพลงแต่ละประเภท ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ก. เพลงกล่อมเด็กคือ เพลงที่ผู้เลี้ยงเด็ก เช่น พ่อ แม่ พี่ ป้า ฯลฯ ใช้ขับร้องหรือเปล่งเสียงเป็นทำนองเพลงขณะที่ไกวเปลเพื่อให้เด็กหลับง่าย

ข. เพลงปล่อยเด็ก จะใช้ร้องปล่อยเด็กให้หยุดร้องไห้ หรือหยอกเด็ก

ให้อารมณ์ดี

ค. เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก เป็นเพลงที่ใช้ร้องขณะที่เด็กเล่นด้วยกัน เช่น ร้องขณะที่มีการเล่นซ่อนหา เป็นต้น

สุกัญญา ภัทรราชย์ (2531 : 237-239) ได้อธิบายว่าเพลงเด็กคือเพลงที่ผู้ร้องเล่นเป็นเด็ก เป็นเพลงสั้น ๆ ใช้คำง่าย แยกออกเป็นประเภทได้ดังนี้

ก. เพลงร้องเล่น คือ เพลงที่เด็กใช้ร้องเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน อาจเป็นเพลงร้องสรรมหาหรือล้อเลียนลักษณะของเพลงเป็นเพลงสั้น ๆ มีคำคล้องจองและเล่นเสียงสูงต่ำ เนื้อหานำมาจากสิ่งรอบตัวเด็ก เช่น เรื่องธรรมชาติ ครอบครัวยุติธรรมในแต่ลยวรรคอาจมีหรือไม่มีควมหมายก็ได้ และขณะที่ร้องอาจมีท่าทางง่าย ๆ ประกอบด้วย

ข. เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก เป็นเพลงที่เด็กใช้ร้องประกอบการละเล่น อาจร้องกลุ่มร้องเดี่ยว มีการปรบมือให้จังหวะหรือทำท่าทางประกอบ

จากรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดประเภทของเพลงเด็กที่ยกมากล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีการจัดประเภทแตกต่างกัน อุดม รุ่งเรืองศรี (2528 : 30) จะจัดเพลงทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับเด็กไว้ในกลุ่มเดียวกัน และแต่ละประเภทก็จะมีจุดมุ่งหมายต่างกัน ส่วนสุมาลย์ เรืองเดช (2526 : 44-51) และ สุกัญญา ภัทรราชย์ (2531 : 237-239) จะเน้นเฉพาะเพลงที่เด็กร้องจริง ๆ เท่านั้น ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวเฉพาะเพลงเด็กพื้นบ้านล้านนาที่เด็กร้องจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพลงร้องเล่นเพื่อหยอกล้อ ชู ปลอบเด็ก หรือเป็นเพลงประกอบการละเล่นของเด็ก

เพลงเด็กพื้นบ้านล้านนาก็เหมือนกับเพลงเด็กในถิ่นอื่น ๆ ที่มีทั้งเพลงปลอบเด็ก เพลงหยอกล้อเด็กและเพลงประกอบการละเล่นของเด็ก เป็นเพลงที่ร้องเพื่อความสนุกสนาน แต่ก็ให้สาระแก่เด็กด้วย เช่น ทำให้เด็กรู้จักคำคล้องจอง นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้เด็กมีความรักใคร่กัน กลมเกลียวกัน ในขณะที่เด็กร้องเพลงประกอบการละเล่นด้วยกัน

เพลงเด็กพื้นบ้านล้านนามีมากเท่ากับเพลงเด็กในถิ่นอื่น แต่การรวบรวม
และศึกษาเพลงเด็กพื้นบ้านล้านนายังมีน้อยมาก ดังที่ อุตม. รุ่งเรืองศรี (2532 : 426)
กล่าวว่า "เพลงลูกจิ้งจามีหลายสำนวนแตกต่างกันไปตามแต่ละถิ่น พอจะมีผู้รวบรวมไว้บ้าง
แต่กล่าวโดยทั่วไปแล้วหนังสือเกี่ยวกับเพลงเด็กของภาคเหนือยังมีน้อยอยู่"

ตัวอย่างเพลงเด็กพื้นบ้านล้านนา

1. เพลงร้องเล่น

- เพลงฝนตกสฤษฎ

ฝนตกสฤษฎ จึยมายุย (ล่อหมาขนปุย) เข้าเหล่า (คอก)
พระน้อยได้เต่า เอามาหื้อตุ้เจ้า (พระ) แก้งแค (แกงแค)
ลำ (อร้อย) นักแต้วนุก (วันพรงนี้) ไปใหม่

- เพลงลิกก้องก่อ

สำนวนที่ 1

ลิกก้องก่อ หมาปูแข็งแอง มาแคว้ง (มะเขือพวง) สุก
ปลาตูกบั้ง (ปลาตูกบั้ง) จิ้นจ้างเนา (เนื้อข้างเนา)
หัวเข้าปม (นูนอก) หัวนมปิว (ปัด) ติวต้องกว้าง
(หิ้วท้องแมลงชนิดหนึ่งเรียกว่า "กว้าง")

สำนวนที่ 2

ลิกก้องก่อ (ขึ้นเกาะหลัง) มะล่ออ้งแอง มะแคว้งสุก ปลาตูกเนา
หัวเข้าปม หัวนมปิว ปัดจะลิว ตกน้ำแม่กอง ควายลงหนอง
ตยล่มนม่น้ำ

- เพลงเกี่ยวหญ้าไชหญ้าปล้อง
ไปก็ไป ไปเกี่ยวหญ้าไชหญ้าปล้อง ไปสองคนพี่น้อง ไปเกี่ยว
หญ้าปล้องหญ้าไช

(เพลงนี้ร้องวนไปมาก็รอบก็ได้)

- เพลงหมาทางกิด
หมาทางกิด ไต่คั่นนาต้อมต้อม หมาทางก้อม ไต่คั่นนาติดติด

(เพลงนี้ร้องวนไปมาก็รอบก็ได้)

- เพลงร้องยั่วเพื่อให้วิ่งไล่ตาม
เขี้ยวเว้าเป่าไฟดับ ลักกินตับเสียงตึงหม้อ

(คนพื้นหลอยโมยกินตับจนหมดหม้อ)

2. เพลงประกอบการเล่น

เพลงลิกจิ้งจา ร้องเมื่อนั่งชิงช้า

ลิกจุงจาโหง สองคนพี่น้อง เวลาแดดร้อน แม่ลมพัดเซย

อ้อเอ๋ยเหย เสียงหมสองคอก	ไล่มันออก ยาวคอกยาววา
ตัดไม้สามปล้อง มาทนิบนมสาว	บ่าเขือขาว จักต่างเมือบ้าน (บรรทุกกลับบ้าน)
โจรหัวล้าน โจรหัวยี่ (ผมหยิก)	ลักควายเป็นหนี บ่เอาเมือส่ง (ไป)
น้ำเต็มตัง จะตังวัลอย	จ้วงแม่มอย กินหญ้าหลอบแหลบ
สาวกันแต่บ (กันปอด) แม่อ้างกันกึ่ง	(กันโต่ง) ติตั้งตัง หื้อย่าสาวฟัง
ควักขี้ตัง (ขี้มูก) หื้อย่าสาวจูบ	แปลงตูปหน้อย (กระต้อม) หื้อย่าสาวนอน
ขี้ของขอน หื้อย่าสาวไหว	ร้อยดอกไม้ หื้อย่าสาวเห็น
เห็นขบหู ปุหนิบข้าง	ข้างไล่แทง แมงขบเขี้ยว
เงี้ยวไล่ฟัน ตกขุมไผขุมมัน (ตกลงสู่หลุมของไครของมัน)	ตีก้อง(ฆ้อง)หม้อง หม้อง

ตัวอย่างเพลงเด็กพื้นบ้านล้านนาที่ยกตัวอย่างมาบางส่วนนี้จะเห็นได้ว่า เพลงเด็กเป็นเพลงที่มีความไพเราะ สนุกสนาน ควรค่าแก่การถ่ายทอดให้เยาวชนและคนรุ่นหลังต่อไป

5.5 คำเรียกขวัญล้านนา

คำเรียกขวัญล้านนาไทยเกิดขึ้นเพราะล้านนาไทยมีประเพณีการเรียกขวัญ ภาษาถิ่นล้านนาเรียกว่า "ฮ้องขวัญ" หรือบายศรีสู่ขวัญ หรือสู่ข้าวเอาขวัญ

มติ พยอมยงค์ (2529 : 29) กล่าวว่า "ชาวเหนือเชื่อว่ามนุษย์มีขวัญ ประจำตัวอยู่ 32 ขวัญ และอาจเตลิดไปเมื่อตกใจ หรือไม่สบายนาน ๆ ก็อาจทำให้ขวัญอ่อนต้อง มีพิธีเรียกขวัญ ซึ่งนิยมทำให้คนป่วย คนได้รับยศศักดิ์ คนที่เดินทางไกลมาถึงบ้าน หรือคนที่จาก บ้านไปและหนุ่มสาวที่จะแต่งงาน"

ในพิธีเรียกขวัญจะมีบายศรี บายศรีนิยมทำในขันเงินมีพานรองรับอีกชั้นหนึ่ง ในขันจะมีข้าวปุ้น กล้วย ไข่ต้ม ดอกไม้ ธูปเทียน และदानสีขาวสำหรับผูกข้อมือ อาจารย์ผู้เรียก ขวัญเรียกว่า "ปู่จ๋าน" จะเรียกขวัญโดยใช้เวลา 10-15 นาที แล้วจึงผูกข้อมือด้วยด้ายสีขาว โดยมัดมือซ้ายก่อนถือว่ามัดมือซ้ายขวัญมา มัดมือขวาขวัญอยู่ ผูกไว้ประมาณ 3 วัน หรือมากกว่านั้น

คำเรียกขวัญล้านนานับได้ว่าเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่า โดยตอนแรก จะมีการท่องจำปากเปล่าจากความทรงจำของผู้ทำพิธี (ปู่จ๋าน) ต่อมาจึงมีการบันทึกไว้ และ เรียบเรียงเพิ่มเติมเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่มีภาษาประณีตงดงาม คล้องจอง มีการพรรณนา เปรียบเทียบ อ่อนหวานและมีการสอดแทรกภาษาบาลีเพื่อความเป็นศิริมงคล และให้เกิดความ ศักดิ์สิทธิ์

สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเนา (2527 : 151) กล่าวว่า

คำกล่าวในพิธีกรรมที่น่าสนใจที่สุดคงไม่พ้นคำกล่าวในพิธีสู่ขวัญ ซึ่งมีลักษณะคล้าย กันกับของภาคต่าง ๆ เช่นเดียวกัน มีทั้งการสู่ขวัญข้าว สู่ขวัญสัตว์ (ควาย, ช้าง) สู่ขวัญลูกแก้ว (นาค) สู่ขวัญพระสงฆ์ สู่ขวัญคนธรรมดา สู่ขวัญคู่บ่าวสาว ฯลฯ คำว่าขวัญแต่ละพิธีกรรม มักจะพร่ำพรรณนาถึงบทบาท และวิถีชีวิตของบุคคลหรือสิ่ง ที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ได้รับการสู่ขวัญอย่างละเอียดและน่าสนใจ . . .

จากคำกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมและพิธีกรรมมีความสัมพันธ์กัน
วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมบ่งบอกถึงความคิด ความเชื่อของคนในสังคม
ล้านนา นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของผู้คนล้านนาที่ซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ
ที่อำนวยประโยชน์ให้แก่ตนเอง ตัวอย่างเช่น การทำพิธีสู่ขวัญควาย พิธีนี้ชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะ
ของคนล้านนาอย่างเด่นชัดหลายประการ เช่น การเห็นความสำคัญของการใช้แรงงานสัตว์
การมีความเมตตาการุณา การเป็นคนกตัญญูรู้คุณ การมีความเชื่อในเรื่องขวัญ การรู้จักขอกภัยที่
ได้ล่วงเกินหรือเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น

ดังนั้นจึงควรอนุรักษ์และสืบทอดวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่เกี่ยวข้องกับ
พิธีกรรมนี้ไว้สืบไป

ตัวอย่างคำเรียกขวัญควาย ซึ่ง มณี พยอมยงค์ (2523 : 75)
ได้ยกตัวอย่างไว้และขอเสนอเพียงบางส่วน ดังนี้

" . . . เมื่อเดือน 9 เดือน 10 เดือน 11 และเดือน 12 ฝนตก
น้ำนองลุ่มลุ่ม แผ่นดินชุ่มเป็นตม ฝนตกลงท่าใหญ่ แปรน้ำใส่เต็มนา เอาไถมาก่อนแรก
วางแอกไว้เหนือคอ ผูกเชือกปอหื้อหมั้น ไถเป็นขอบขึ้นไปมา เกิดเป็นนาหว่านข้าว ไถเมื่อเช้า
เมื่อแลง (ไถทั้งตอนเช้าและตอนเย็น) ท่านก็อดเหลือแรง ลำบาก กู้วันกู้วัน ท่านก็มาอุตสาหะ
ทำการ อันฉับพลันก็แล้ว"

ความหมาย

ตั้งแต่เดือนเก้าถึงเดือนสิบสอง ฝนตกมาก น้ำนอง แผ่นดินชุ่มชื้นจนเป็น
โคลนตม ฝนตกลงมาท่าใหญ่ก็นำน้ำเข้านาจนเต็ม เตรียมไถวางแอกไว้เหนือคอของควาย
ผูกเชือกให้แน่น จากนั้นจึงให้ควายไถไปไถมาจนเป็นนาข้าวพร้อมที่จะหว่านเมล็ดข้าว ไถทั้ง
เช้าทั้งเย็น ท่าน (ควาย) ก็เหนื่อยมาก แสนลำบาก ทุก ๆ วันท่านอุตสาหะทำการไถจนสำเร็จ
ในเวลาอันรวดเร็ว

5.6 "คำวสี่บท" ของพระยาพรหมโวหาร

คำว เป็นวรรณกรรมร้อยกรองพื้นบ้านล้านนาที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น เป็นร้อยกรองที่กวีล้านนาไทยนิยมแต่งกันมาก ดังที่ ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล (2524 : 124) กล่าวว่า

. . . วรรณกรรมคำวขอเป็นวรรณกรรมที่สืบเนื่องมาจาก "ธรรมคำว" นักเขียนล้านนาไทยนิยมแต่งกันมากในราวสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (เริ่มตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2300 อันเป็นระยะที่เชียงใหม่พ้นจากการปกครองของพม่าแล้ว และในช่วงที่กวีรัตนโกสินทร์นิยมแต่งวรรณกรรมด้วยกลอนแปดหรือกลอนสุภาพ กวีล้านนาไทยนิยมแต่งวรรณกรรมด้วยคำวขอเป็นส่วนใหญ่) . . .

5.6.1 ประเภทของคำว

มณี พยอมยงค์ (2524 : 385) ได้แบ่งคำวออกเป็น

4 ประเภท สรุปได้ดังนี้

1. คำวธรรม หรือธรรมคำว เป็นคำวที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาดก เช่น คัมภีร์ชาดก มีปัญญาชาดก เป็นต้น พระเถระแต่งไว้เพื่อสอนใจคนล้านนา
2. คำวขอ คือ ธรรมคำวที่กวีนำมาแต่งเพื่อให้ชาวบ้านโดยมีการสอดแทรกเรื่องราว วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นเข้าไปมาก
3. คำวใช้ คือ จดหมายรักหรือเพลงยาวของหนุ่มสาวล้านนา
4. คำวอ้า คือ คำวที่พรรณนาเหตุการณ์ที่ได้พบเห็นแล้วนำมา

รำนันโดยใช้ฉันทลักษณ์ "คำว"

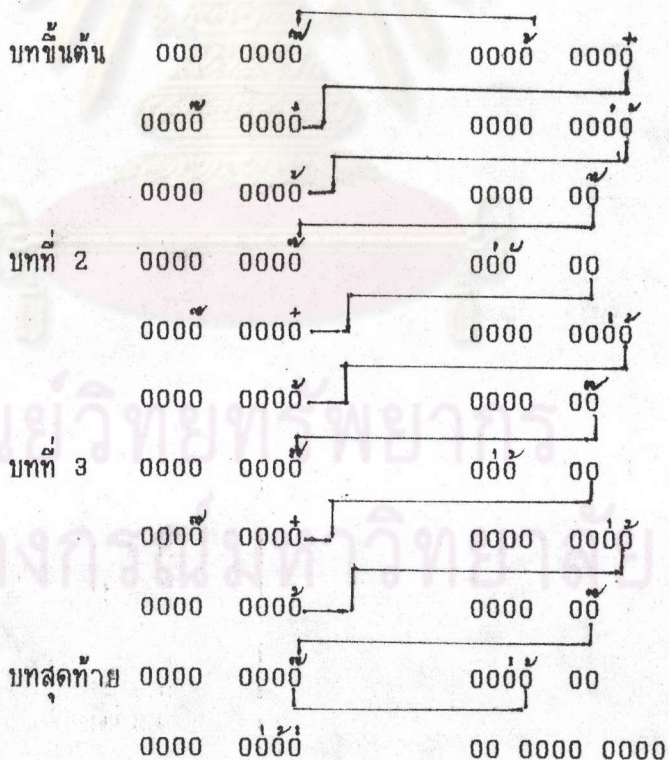
ตัวอย่างคำวขอที่มีเนื้อหาเป็นนิทานหรือชาดก เช่น เรื่องหงส์หิน เจ้าสุวัตนางบัวคำ สุวรรณหอยสังข์ ฯลฯ คำวขอที่จัดอยู่ในประเภทที่แสดงอารมณ์รัก (คำวใช้) คือ คำวสี่บท หรือคำวอ้านางจม หรือที่เรียกกันติดปากว่า คำวพระยาพรหม ส่วนคำวขอที่เป็นการร่ำหรือบันทึกเหตุการณ์ เช่น คำวอ้านางอง คำวอ้าประวัติครูบาศรีวิชัย เป็นต้น

5.6.2 ความนิยมในการแต่งคำว

ชาวล้านนานิยมแต่งคำวกันมาก ทั้งนี้มาจากสาเหตุหลายประการ ดังที่ อุดม รุ่งเรืองศรี (2527 : 422) ได้อธิบายไว้สรุปได้ดังนี้

1. ความเคยชินที่ชาวล้านนาถูกฝึกให้คุ้นกับคำว สังเกตได้จากวัยเด็กก็เริ่มต้นรู้จักคำวจากปรีศนาคำทวย ซึ่งมีการเรียงคำขึ้นม่ายง่าย ๆ บางส่วนมีลักษณะของ "คำว"
2. ความสะดวกในการแต่ง เพราะภาษาที่ใช้ในการแต่งคำวเป็นภาษาง่าย ๆ และเป็นภาษาล้านนา
3. สะดวกแก่การนำมาขับเป็นทำนองเสนาะ เช่น การนำคำวมาขับ "จ้อย" หรือ "ซอ"

5.6.3 แผนผังคำว

ตัวอย่าง

มโนเนื่อง ใจเหลืองเหี่ยวม้วย	เพศเพียงตั้งกล้วย บ่มไว้ในขุม
แดนแต่น้อง แม่บัวจืดจุ่ม	เจ้าหัวคำขุม ทอดทุมละลาย
ละเวเหหน เพศคนแมบบ้า	เพื่อตัวนายมา ทิ้งละ
พี่ไต้ยีนเขา เล่าถ้อยวาทะ	ไขฟูหื้อหลายราย
อยู่มาจุ่มมือ พร้าคือตัวตาย	อยู่เหนือดินตาย สะร่วงบ่หล่น
เกิดมาเป็นคน ไต้ทรงทกข์ร้อน	ก็ปรากฏคราวครา ครั้งนี้
เพราะว่านายเลา เจ้าหลบหลีกนี้	หนีพรากหน้ามาเมือง
มาละพี่ไว้ โศกโหม้หมองเหลือง	เพศเพียงเฟื่อง น้องเหยียงเบือเข้า
มาทอดตมชาย เรือรายเหนือหญ้า	แกมพสุธา ฝุ่นุก

บทส่งท้าย

กันไผ่ประสงค์ เก็บมาอ่านใช้	เตี้ยงสนั่นไต้ ดินเฟือน
มโนเนื่อง สุดเสียงหนี	เท่านั้นสู่ตาฝั่ง ก่อนและนายเฮย
	(คำวพระยาพรหม)

ฉันทลักษณ์

1) บทขึ้นต้นมี 11 วรรค วรรคแรก 3 คำ วรรคต่อไป 4 คำ มีคำส่งท้ายอีก 2 คำ รวมทั้งหมดเป็น 45 คำ ส่วนบทต่อไปวรรคอื่น ๆ มี 4 คำ ยกเว้นวรรคที่ 3 มี 5 คำ ตอนท้ายมีคำส่งท้าย 2 คำ รวมมี 42 คำ

2) เสียงวรรณยุกต์ และสัมผัสตามแผนผัง ส่วนสัมผัสในไม่บังคับ จะมีก็ได้ไม่มีก็ได้ แต่ถ้าจะมีก็ไพเราะขึ้น

ต่อมาภายหลังการแต่งคำวนิมเอา 4 คำทั้งในวรรคแรกและวรรคหลัง แต่การสัมผัสเป็นไปตามกฎเกณฑ์ เพียงเพิ่มอักษรเข้ามาเท่านั้น

ตัวอย่าง

พ่อบ้านหมื่นนี้ ตบตั้งเป็นสาย	บ่มีคนชาย ไปโหม้หมดเสียง
หันแต่แม่ยาย มานั่งหมองเหมียง	อยู่คนเดียวป่าไม้

(ดูหมู่บ้านนี้เห็นกระต๊อบเรียงเป็นแถว แต่ไม่มีผู้ชาย ไปกันไหนหมด เห็นแต่แม่เฒ่า
นั่งด้วยท่าทางหม่นหมองอยู่คนเดียวในป่านี้)

ผู้วิจัยได้คัดเลือก "คำว้านางจม หรือ คำว้าสืบทของพระยาพรหมโวหาร"
มาสอดแทรกในการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะกวีผู้นี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นรัตนกวีเช่นเดียวกับ
สุนทรภู่ และยังได้รับสมญาว่าเป็น "กวีนักรักแห่งล้านนา"

พระยาพรหมโวหารแต่งคำว้าสืบทขึ้นมาเพราะความเสียใจที่นางจมซึ่งเป็น
เมียรักถูกเรียกตัวกลับไปเมืองแพร์ เมื่อไม่สามารถตามไปหา นางจมที่เมืองแพร์ได้ จึงได้เขียน
คำว้าสืบทขึ้นมาด้วยความเสียใจและอาลัยอย่างสุดซึ้ง "คำว้าสืบทนี้จะมีชื่อเฉพาะบท รอมถนัด
เจตนา ดวงสลิด แลขมโนเนือง การที่แต่ละบทได้ชื่อดังนั้นก็เพราะคำแรกของบทขึ้นต้นด้วยคำ
ดังกล่าว

ตัวอย่างคำว้าสืบท ตอน "มโนเนือง"

บทที่ 4

มโนเนือง ใจเหลืองเหี่ยวม้าย	ปานดั่งกล้วย บ่มไว้ในขุม
แดนแต่น้อง เจ้าบัวจี่จุ่ม	เจ้าหัวคำขุม ทอดทุมละข้า
ระเวเหหน เพศคนเมาบ้า	เพื่อตัวนายมาทิ้งละ
ข้าไต่ยินเขา เล่าถ้อยวาทะ	ไซ้พ้อหลายราย
อยู่มาขุมมือ พร้าคือตัวตาย	อยู่เหนือดินตาย สะร้างบ่หล่อน (กายยังไม่เนา)
เกิดมาเป็นคน ได้ทรงทุกข์ช้อน	ก็ปางคราวคราครั้งนี้
เหตุนายเลา เจ้าหลบหลีกลิ	หนีซ่อนหน้ามาเมือง
มาละพี่ไว้ โสภโหม่มองเหลือง	เพศเพียง เฝื่อง น้อง เหยียงเบือข้า (ฟาง) (รังเกียจ)
ทอดทุมตัว พี่ไว้เหนือหญ้า	สุนเปอะดินฝุ่นมุก (คลุกระคนอยู่กับดินและทราย)
นายได้ถึงสุข สะข้าพี่ทุกข์	คำฟุ้งนรอยลิม
พี่รักบ่แล้ว เหมือนข้าติดกิม	พี่แพงบ่ลิม เหมือนพิมรักฝาย (เหมือนข้าวติดตะแกรงกันไ้)
พี่บ่หมายเปน อทามร้างหม้าย	หมายฝากอินทรีจี่มน้อง
พี่หมายฝากใจ ฝากใส่ฝากทอง	ตราบเสี้ยงชิวัง

5.6.4 ลักษณะเด่นของคำว่าสืบท

"คำว่าสืบท" เป็นกวีนิพนธ์ที่เปี่ยมด้วยคุณค่า ทั้งนี้เพราะสุนทรียภาพที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาและรูปแบบ มีผู้กล่าวยกย่องกันทั่วไปว่าผลงาน "คำว่าสืบท" ของพระยาพรหมโวหาร มีสำนวนไพเราะและเต็มไปด้วยโวหารอีกทั้งสอดแทรกคติคำสอนที่มีคุณค่า

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2517 : 159) กล่าวว่า "คำว่าสืบท" มีความไพเราะเพราะพริ้ง ความงดงามในการเลือกใช้ถ้อยคำที่ลึกซึ้ง ผู้อ่านอ่านแล้วก็อดสงสารและเห็นใจพระยาพรหมโวหารไม่ได้ ทั้งมีโวหารเปรียบเทียบที่ดี และยังแทรกคติโบราณสอนใจอีกด้วย

ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล (2527 : 125) กล่าวว่า "คำว่าสืบท เป็นผลงานพระยาพรหมโวหาร ที่มีเนื้อความกล่าวรำพันความรักของผู้แต่งที่มีต่อ "นางจุม" ซึ่งจากไป ประกอบด้วยโวหารรักสะเทือนใจและสอดแทรกคติคำคมที่ไพเราะมาก . . ."

อุดม รุ่งเรืองศรี (2527 : 454) กล่าวว่า "คำว่าสืบท ออกมาด้วยอารมณ์สะเทือนใจ จากจุดนั้นอันนี้เป็นคำวสันตของกวี เป็นคำที่สูงที่สุดหรืองามที่สุดในแง่ของอารมณ์กวีที่แสดงถึงความสะเทือนอารมณ์"

จะเห็นได้ว่า "คำว่าสืบท" เป็นกวีนิพนธ์ที่ควรค่าแก่การยกย่อง ทั้งนี้เพราะประกอบด้วยคุณค่าของสุนทรียภาพทางภาษา และแง่อันเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตดังตัวอย่าง

1. การใช้โวหาร

"ยามเมื่อน้องอีก น้ำสมว่าหวาน ใจบ่เจยบาน น้ำตาล
ว่าส้ม

ความหมาย

เมื่อยังรักกันอยู่ น้องบอกว่าน้ำส้มมีรสหวาน แต่พอไม่มีใจยินดี
ในตัวพี่ แม้แต่น้ำตาลน้องยังว่าเปรี้ยว"

"หัวใจหญิง เหมือนพิณพาทย์ฆ้อง พินาทยั๊กแก้ว เกรี
คนนอกเนื้อ เขาเชื่อลวงดี เสียงวอนดี บ่จนเรื่องได้
มาจิตหัวใจ แม่แพรจีนไต่ เป็นสันไต่อย่างนี้"

ความหมาย

เป็นการเปรียบเทียบหัวใจผู้หญิงว่าเหมือนเครื่องดนตรี ใด ๆ

ก็ตีได้

"จิตหัวใจนาย มาเขาแท้นัก เหมือนฟองนุ่นจิว ลมพือ
สับเบี้ยฝากน้ำ น้องไฝจงถือ ห่าเบี้ยมามีมือ ขวางซ์ดรับห่าว"

ความหมาย

เป็นการเปรียบเทียบจิตใจของผู้หญิงว่า อ่อนไหว เชื่อคนง่าย

เหมือนกับนุ่นที่ถูกลมพัด

"ครั้นคิดถึงจุม พรหมมีแต่ให้ จีบหล้างวัน

เยี่ยเหมือนจักไข่ หนาวเย็นในนอกร้อน"

ความหมาย

พอคิดถึงนาง เขาก็ได้แต่ร้องไห้ ข้างในกายรู้สึกหนาวเย็น

แต่ร่างกายภายนอกรู้สึกเหมือนจะเป็นไข้

2. การสอดแทรกคติสอนใจ

"พี่น้องผัดกัน เหมือนพร้าฟันน้ำ อย่ากำผูกหมั้นตือเวร เปอะ
เบิกนั้น น้ำหากพาเป็น เอาน้ำใสเย็น ช่วยเปอะจิงเสียงพี่น้องผัดกัน เหมือนเหล็กขี้เหมี้ยง
เต็มฝนแล้วหากตึงมี

ความหมาย

พี่น้องทะเลาะกันก็เหมือนเอาเม็ดไปพ่นน้ำ อย่าพยายามจ้อง

เวรกัน

"ถั่วและช้อน เครื่องครัวสงสาร บัณฑิตมีวิญญูณ ยังรู้ถูกต้อง
ยังรู้ถูกต้องผิดพอกัน เสียงดังซึ่งซ้อง แห่งแตกในลั่นจืด ปุถุชน คนเราเค่งคืด จักว่าอันเพียงใด"

ความหมาย

ถั่วขามแม้อยู่ในครวยังมีโอกาสกระทบกันมีเสียงดัง จน
แตกร้าวได้ คนเรามีชีวิตมีวิญญูณเมื่อกิเลสจะกระทบกระทั่งกันมากกว่านั้นสักแค่ไหน

5.7 | สรรพวัตร

สรรพวัตร คือ คัมภีร์ที่พระเจ้าเทศน์สั่งสอนประชาชนตามวัฏวาทาราม
ต่าง ๆ ทั่วภาคเหนือ เป็นชนิดคำเรียงก็มี เป็นคำรายยาวก็มี สรรพวัตรที่เป็นคำสอนแต่งเป็น
คำร้อยแก้วที่แต่งเป็นคำรายมีไม่มากนัก ส่วนสรรพวัตรที่แต่งเป็นชาดกแต่งเป็นรายยาวเป็น
ส่วนมาก ที่แต่งเป็นร้อยแก้วมีน้อย (มณี พยอมยงค์, 2525 : 18)

ผู้วิจัยได้นำธรรมมงคลสูตร ที่ มณี พยอมยงค์ (2525 : 18)

ได้ยกตัวอย่างไว้ไปสอดแทรกในการเรียนการสอน ได้แก่

อเสวนา จ พาลานี อันว่าอาการอันเว้นแหว่ บ่เข้าใกล้แก่คนพาลา
อสปริสา หินชาติ บ่ไปสั่งวาสสมาคม บ่ไปสมเสพใกล้ กับด้วยคนขี้ไร้มิผยา (ปัญญา)
บ่ไปกะหลาคบคู้กันด้วยหม่นักเลง เอาตนเองหลบหลีก หื้อพ้นพักแสนวา ฯลฯ

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2517 : 34) อธิบายเกี่ยวกับมงคลสูตร
สรุปได้ว่า มงคลสูตรเป็นคาถามีความยาวประมาณ 2 หน้ากระดาษ ซึ่งพระสงฆ์ในปัจจุบันยังใช้
สวดนระปริตร เป็นสูตรหนึ่งที่อยู่ในพระไตรปิฎก คัมภีร์พุทธปาฐะ ในส่วนพุทธกนิทาย ท่านสิริ
มังคลาจารย์ซึ่งเป็นกวีล้านนาอีกท่านหนึ่งได้แต่งมงคลตัดที่ปณี อธิบายมงคลสูตรให้นิสสาร
ละเอียดทุกแง่ทุกมุม โดยมีการยกนิทานมาประกอบ นิทานที่ยกมานี้ค้นคว้ามาจากที่อื่น

ท่านสิริมิ่งคลาจารย์แต่งมังคลัตถทีปนีเป็นภาษาบาลีและเป็นงานชิ้นเอกที่แต่งได้ดีมาก เป็นสำนวนภาษาบาลีจริง ๆ การนำหลักฐานต่าง ๆ มาอ้าง เช่น อังคัมภีร์ พระพุทธศาสนา อรรถกถาฎีกา อนุฎีกากระทั้งโยชนาต่าง ๆ มาประกอบการอธิบาย มีหลายร้อยคัมภีร์แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันเลิศทีเดียว (มติ พยอสมงค์, 2525 : 68)

ปัจจุบันมังคลัตถทีปนีเป็นหนังสือหลักสูตรที่พระภิกษุสามเณรเรียนบาลีในชั้นเปรียญ 5-8 ประโยค และมีการแปลเป็นภาษาไทยกลาง 2 ฉบับ คือ

1. ฉบับที่พระครูศรีปัญญาณี (อ่อน) แปลโดยแปลอย่างรวบรัด
2. ฉบับแปลในสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
3. ฉบับแปลของนายเกษม บุญศรี ซึ่งแปลและเรียบเรียงเป็นส่วนภาษาไทย โดยครูสภาเป็นผู้จัดพิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2507

วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนากับการเรียนการสอนภาษาไทย

1. ความสำคัญของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนากับการเรียนการสอนภาษาไทย

ปัจจุบันรัฐได้ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก สืบเนื่องจากการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ในทุกระดับการศึกษา ดังเช่นวัตถุประสงค์ นโยบายและมาตรการในระดับมัธยมศึกษาที่ปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 63-70) ซึ่งสรุปได้ว่า นโยบายของการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาต้องการให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ โดยให้มีการสอดแทรกในการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมเสริมและยังได้กำหนดมาตรการส่งเสริมให้ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรในท้องถิ่นรวมทั้งเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2533 : 1) ยังได้ระบุความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่นของผู้เรียนไว้ในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ดังจะเห็นได้จากหลักการข้อ 3 ที่ระบุว่า "เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ" และในจุดหมายข้อ 8 ที่ระบุให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังนี้

เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชนสามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

ในแนวดำเนินการของหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ (2533 : 5) ได้กำหนดไว้ว่า "ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน ดังนั้นในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูจึงต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และนโยบายการจัดการศึกษาของชาติที่ปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) นั่นคือการสอนเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนตระหนักในคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ โดยครูจะต้องสอดแทรกในการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมเสริมให้เหมาะสม

2. วิธีการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในการเรียนการสอนภาษาไทย

จากความมุ่งหวังของหลักสูตรที่ต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าและพร้อมที่จะอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาตินั้น ครูภาษาไทยสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุความมุ่งหวังดังกล่าวได้โดยการสอดแทรกคติชนวิทยาเข้าไปในการเรียนการสอน เพราะคติชนวิทยาและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กัน คติชนวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมดังที่ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2529 : 15) กล่าวว่า "คติชาวบ้านและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีลักษณะคล้ายคลึงกัน นิทานชาวบ้านหรือสุภาษิตต่าง ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของคติชาวบ้านก็จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมด้วย" นอกจากนี้ จารุณี กองพลพรหม

(2531 : 1162) ยังกล่าวว่า "คติชนวิทยาเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของครูภาษาไทย และคติชนวิทยามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมชาติ"

วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านอีกท้องถิ่นหนึ่งที่มีคุณค่า ผู้วิจัยจึงนำมาสอดแทรกในการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นโยบายการจัดการศึกษาของชาติตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาเป็นสื่อการศึกษาพื้นบ้านที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียน และเป็นนวัตกรรมการศึกษาที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการเรียนการสอน ดังที่ วิจิตร ภักดีรัตน์ (2525 : 339) กล่าวไว้ดังนี้

การประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นนวัตกรรมการศึกษา ได้แก่ การใช้ศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดหรือภาค การใช้ศิลปะพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน วัสดุพื้นบ้านทั่วไปมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งครูในแต่ละท้องถิ่น สามารถริเริ่มและนำความคิดของการประยุกต์ของพื้นเมืองไปปรับใช้ในวิชาต่าง ๆ ได้โดยง่าย นวัตกรรมพื้นบ้านดังกล่าวนอกจากจะอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนโดยตรงแล้วยังเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนและประชาชนเห็นคุณค่า และมีความรักท้องถิ่นของตนยิ่งขึ้นด้วย

จากความสำคัญของวรรณกรรมพื้นบ้านในฐานะที่สามารถนำมาเป็นนวัตกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทย ประกอบกับเหตุผลต่าง ๆ ที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนามาสอดแทรกในการเรียนการสอนภาษาไทย โดยอาศัยตัวอย่างแนวคิดในการสอดแทรกคติชนวิทยาในการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งมีผู้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

จารุณี กองพลพรหม (2531 : 1162) กล่าวว่า "ครูสามารถนำคติชนวิทยา มาใช้ในการสอนภาษาไทยทั้งในวิชาบังคับและวิชาเลือก โดยคำนึงถึงคติชนที่แฝงอยู่ในเนื้อหาทางวรรณคดี หลักภาษาและการใช้ภาษาที่สามารถเชื่อมโยงกันได้"

ธนรัษฎ์ ศิริสวัสดิ์ (2531 : 1171) กล่าวว่า "การแทรกความรู้ทางคติชนวิทยาลงไปขึ้นกับตัวผู้สอนเป็นสำคัญ แล้วแต่ว่าจะเลือกเนื้อหาส่วนไหนหรือบทใดเข้ามา และจะสอดแทรกความรู้ทางคติชนเรื่องใดลงไป ทั้งนี้ควรพิจารณาถึงสภาพห้องเรียน ความพร้อมของโรงเรียนและสภาพท้องถิ่นควบคู่กันไปด้วย"

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าวิธีการสอดแทรกคติชนวิทยาในการเรียนการสอนภาษาไทยขึ้นอยู่กับตัวครูผู้สอนเป็นสำคัญ ครูสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาการใช้ภาษาหลักภาษาและวรรณคดีกับคติชนวิทยาให้เข้าด้วยกัน โดยคำนึงถึงสภาพความพร้อมในด้านต่าง ๆ

นอกจากนี้การสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านรูปแบบอื่นในการเรียนการสอนภาษาไทยยังทำได้อีกหลายวิธี ตัวอย่างเช่น การใช้เพลงพื้นบ้าน ซึ่งพรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช (2532 : 104-105) ได้เสนอแนวทางการใช้เพลงพื้นบ้านในการเรียนการสอนภาษาไทยไว้ 2 วิธี สรุปได้ดังนี้

1. สร้างเนื้อหาขึ้นใหม่โดยใช้ท่วงทำนองของเพลงพื้นบ้าน

ครูภาษาไทยอาจแต่งเพลงประกอบการสอนหลักภาษา การใช้ภาษาหรือวรรณคดี แล้วขับร้องตามท่วงทำนองของเพลงพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ ซึ่งใช้ได้ทุกชั้นการสอน

2. ขับร้องเนื้อหาในบทเรียนโดยใช้ท่วงทำนองของเพลงพื้นบ้าน

เนื้อหาในบทเรียนที่เป็นคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ นอกจากจะอ่านทำนองเสนาะแล้ว ครูภาษาไทยอาจจะขับร้องตามท่วงทำนองของเพลงพื้นบ้านได้ โดยเลือกเพลงที่มีฉันทลักษณ์เหมือนหรือคล้ายคำประพันธ์

จะเห็นได้ว่าการทำวรรณกรรมพื้นบ้านมาสอดแทรกในการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ทำให้ครูภาษาไทยมีศาสตร์และศิลป์ในการสอน ดังที่ พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช (2532 : 103) กล่าวว่า "ภาษาไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นผู้สอนภาษาของชาติจึงต้องมีศาสตร์ และศิลป์ในการสอน"

3. ประโยชน์ของการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในการเรียนการสอนภาษาไทย

พรทิมย์ ศิริสมบูรณ์เวช (2532 : 103) ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของการใช้วรรณกรรมพื้นบ้านประเภท "เพลงพื้นบ้าน" ในการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งสรุปได้ว่าการใช้เพลงพื้นบ้านจะช่วยให้นักเรียนจดจำบทเรียนได้ง่าย มีจิตใจร่าเริงเบิกบาน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ มีความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษาไทย และเป็นการประกาศเอกลักษณ์ไทย

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมพื้นบ้านเป็นสื่อการสอนที่สามารถสร้างบรรยากาศในการเรียนได้ดี ทำให้นักเรียนสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนจนกระทั่งเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษาไทยอันจะก่อให้เกิดการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย เมื่อนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย สัมฤทธิผลในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนย่อมพัฒนาขึ้นด้วย

นอกจากนี้คุณประโยชน์ประการสุดท้ายคือ "การประกาศเอกลักษณ์ไทย" นั้นมีความสำคัญมาก การสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาเข้าไปในการเรียนการสอนภาษาไทย ก็เป็นการประกาศเอกลักษณ์ความเป็นคนล้านนาของนักเรียน ดังที่ มณี พยอมยงค์ (สัมภาษณ์ 13 กรกฎาคม 2535) กล่าวไว้ซึ่งสรุปได้ว่า

การสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในการเรียนการสอนภาษาไทยจะทำให้ นักเรียนรักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้นทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสภาพชีวิต ประเพณีตลอดจนภาษาถิ่นที่มีความไพเราะไม่แพ้ภาษากลาง ทำให้นักเรียนมีโอกาสเปรียบเทียบ เช่น เมื่อได้เรียนภาษิตล้านนาก็จะได้ความรู้ในแง่คติธรรม คำสอนการกล่าวเปรียบเทียบ การใช้ภาษาถิ่นสำเนียงภาษาในแง่อักษรศาสตร์ จะทำให้นักเรียนเปรียบเทียบกับสำนวนสุภาษิตในภาษาไทยกลาง นอกจากนี้วิธีการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในการเรียนการสอนก็เป็นสิ่งที่เหมาะสมและมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะโลกปัจจุบันหันมาสนใจคติชนวิทยากันอย่างกว้างขวาง

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับมาลา คำจันทร์ (สัมภาษณ์ 1 สิงหาคม 2535) ซึ่งกล่าวว่า

ในฐานะที่เป็นคนล้านนาจึงอยากให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่อยู่ใกล้ตัวก่อนที่จะรู้จักสิ่งไกลตัว ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา โรงเรียนไม่เคยให้สิ่งเหล่านี้แก่เด็กเลย โดยเฉพาะเด็กในยุคปัจจุบันจะปฏิเสธสิ่งเหล่านี้ แม้แต่ให้อ่านคำวชที่นิรมลเป็นภาษาไทยกลางแล้ว เด็กก็ยังไม่เข้าใจ จึงมีความยินดีที่วิธีการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาเข้าไปในการเรียนการสอนจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เด็กตระหนักในคุณค่าของเอกลักษณ์ล้านนา

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ พรหมวิจิตร (สัมภาษณ์ 11 กรกฎาคม 2535) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งสรุปได้ว่า ในทัศนะส่วนตัวไม่ได้หวังว่าวิธีการนี้จะทำให้เด็กเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา ในเวลาอันรวดเร็ว แต่ก็เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้รู้จักซึ่งนับว่าเป็นวิธีการที่ดี เหตุที่ปัจจุบันเด็กไม่เห็นคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ก็เพราะการศึกษาไม่ได้ให้เด็กเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาไม่ได้ให้เด็กนักเรียนอย่างจริงจัง มาศึกษาเต็มที่ก็เมื่ออยู่ในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในระดับปริญญาโท

ดังนั้นการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในการเรียนการสอนภาษาไทยจึงเป็นวิธีการที่ควรส่งเสริมเพื่อให้เกิดประโยชน์ดังที่กล่าวข้างต้น

เจตคติกับการเรียนการสอนภาษาไทย

เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะมีผลให้บุคคล มีพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะที่สอดคล้องกันด้วย (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2529: 92) และพฤติกรรมตอบสนองนั้นจะแสดงออกมาทั้งในทางบวกและทางลบ ทั้งนี้เป็นผลมาจาก ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ของบุคคลผู้นั้น

ดังนั้นในการเรียนการสอนทุกวิชา เจตคติของนักเรียนจึงมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะวิชาภาษาไทยซึ่งเป็นวิชาที่ครูต้องสอนให้นักเรียนตระหนักในความสำคัญของภาษาไทยในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ การมีเจตคติที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมจะทำให้เกิดผลต่าง ๆ ตามมา เช่น ถ้านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอนภาษาไทย นักเรียนย่อมสนใจ พอใจ และรักที่จะเรียนวิชาภาษาไทย ในทางตรงกันข้ามถ้านักเรียนมีเจตคติไม่ดี นักเรียนย่อมเกิดความเกลียด ไม่ชอบ ไม่สนใจและไม่เห็นคุณค่าของการเรียนการสอนภาษาไทย ดังที่ ปรานี รามสูตร (2528: 195) ได้กล่าวถึง อิทธิพลของเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เจตคติมีผลต่อความชอบหรือไม่ชอบวิชาที่เรียน ถ้านักเรียนชอบวิชาใด ย่อมมีแนวโน้มว่าเขาจะต้องพยายามเรียนให้ได้ผลดี
2. เจตคติมีผลต่อการใส่ใจในการเรียน ถ้านักเรียนไม่ชอบเรียนวิชาใด นักเรียนจะไม่เข้าชั้นเรียน ไม่ทำการบ้านวิชานั้น
3. เจตคติมีผลต่อการรับรู้ บุคคลมักรับรู้หรือแปลความหมายสิ่งเร้าตามเจตคติของตนที่มีต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ซึ่งมีผลสะท้อนไปสู่ผลการเรียนรู้ในท้ายที่สุดได้
4. เจตคติมีอิทธิพลที่จะทำให้บุคคลมุ่งมั่นที่จะทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ได้ผลดี

นับได้ว่าการสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย เป็นเรื่องที่อยู่ในความรับผิดชอบของครูภาษาไทยทุกคน

การสร้างเจตคติต่อวิชาภาษาไทย

ครูภาษาไทยสามารถปลูกฝังให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทยได้หลายวิธี ทั้งในขณะที่นักเรียนอยู่ในห้องเรียน หรือนอกห้องเรียน ดังที่ ทศนีย์ ศุภเมธี (2535: 15) ได้เสนอแนะให้ยึดหลักต่อไปนี้ ซึ่งสรุปได้ว่า

1. หาวิธีจูงใจ ให้มีความสนใจภาษาไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. คอยสังเกตความสนใจของเด็กว่า สนใจภาษาไทยเรื่องใด แล้วหาทางส่งเสริมภาษาไทย ในด้านนั้น ๆ ให้กับเด็ก
3. นิยามจัดเนื้อหาวิชา บทเรียนที่สอน ให้มีความยากง่ายพอเหมาะกับระดับปัญญา วัย และความสามารถของเด็ก

4. ให้เด็กได้มีโอกาสชมการแสดงหรือนิทรรศการเกี่ยวกับภาษาไทย จัดให้มีการอภิปรายหรือโต้วาทีตามโอกาสอันควร

5. สอนเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน ถ้านักเรียนมองเห็นประโยชน์ของสิ่งที่เรียนแล้ว นักเรียนจะเรียนด้วยความสนใจและตั้งใจ ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย

นอกจากนี้ สุพิน บุญชูวงศ์ (2531: 41-42) ได้กล่าวถึง วิธีการที่ครูสามารถสอนให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีในการเรียนการสอน ดังนี้

1. การยกตัวอย่างที่โน้มน้าวจิตใจให้นักเรียนมีความเห็นคล้อยตาม
 2. ให้ความเป็นกันเอง ความอบอุ่น สร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้
- วันรมย์
3. ให้ความรู้แก่นักเรียนจากแหล่งต่าง ๆ และจากวิทยากรหลายคน
 4. ให้กระบวนกรกลุ่ม เช่น การอภิปราย การตัดสินใจโดยกลุ่ม
 5. ให้นักเรียนได้ฝึกหัด หรือปฏิบัติจริงตามความเหมาะสม
 6. กระตุ้นและส่งเสริมการกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง และดีงาม

สรุปได้ว่า ครูภาษาไทยสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทยได้หลายวิธี โดยเฉพาะในขณะดำเนินการเรียนการสอน ครูภาษาไทยต้องมีกลวิธีการสอนที่ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้สนุกสนาน ทำให้นักเรียนรู้สึกอบอุ่น ใช้วิธีสอนหลายวิธีและใช้สื่อการสอนหลายรูปแบบเพื่อจูงใจให้นักเรียนรู้สึกกระตือรือร้นในการเรียน ในด้านเนื้อหานั้น ครูควรสอนให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนในสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิตของเขา ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเดินไปถึงหลักชัย นั่นคือการบรรลุจุดประสงค์ในการเรียนการสอน

การวัดเจตคติต่อวิชาภาษาไทย

เจตคติมีองค์ประกอบ 3 ประการ ดังที่ แฮร์รี่ ซี ไทรแอนดิส (Harry C. Triandis, 1971: 3) ได้สรุปว่าเจตคติประกอบด้วย องค์ประกอบด้านความรู้ องค์ประกอบด้าน

ความรู้สึก และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม และองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการเกิดเจตคติของคนเรา ตัวอย่างเช่น ในขณะที่ครูดำเนินการสอน การเกิดเจตคติของนักเรียนจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอน คือ ขั้นแรก นักเรียนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนั้นจากครู ขั้นที่สอง นักเรียนจะเกิดความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ขั้นที่สาม นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมออกมาในทางบวกหรือลบต่อสิ่งนั้น ดังนั้นในการวัดเจตคติของนักเรียนจึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสามประการดังกล่าวด้วย

ครูภาษาไทย สามารถวัดเจตคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาภาษาไทย ได้หลายวิธี โดยการศึกษาจากรูปแบบและวิธีการที่นักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้เสนอแนะไว้ เช่น การสัมภาษณ์หรือซักถามโดยตรง การสังเกตพฤติกรรม และการสร้างเครื่องมือที่เรียกว่า แบบวัดเจตคติ หรือมาตรวัดเจตคติ ซึ่งมี 3 ชนิดคือ วิธีของเทอร์สโตน วิธีของลิเคิร์ท และวิธีของออสกูด

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเจตคติของนักเรียนกลุ่มทดลองโดยใช้มาตรวัดเจตคติตามวิธีของลิเคิร์ท ซึ่ง พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2531: 114-115) ได้อธิบายไว้ สรุปได้ดังนี้

มาตรวัดทัศนคติตามวิธีของลิเคิร์ท กำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ช่วง หรือ 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉย ๆ ไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ข้อความที่บรรจุในมาตรวัดประกอบด้วยข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดทั้งปวงในทางที่ดี (ทางบวก) และในทางที่ไม่ดี (ทางลบ) และมีจำนวนพอ ๆ กัน ข้อความเหล่านี้ก็อาจมีประมาณ 18-20 ข้อความ

การสร้างมาตรวัดทัศนคติตามวิธีของลิเคิร์ท มีขั้นตอนดังนี้

1. ตั้งจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่าต้องการศึกษาเจตคติของใครที่มีต่อสิ่งใด
2. ให้ความหมายของเจตคติต่อสิ่งที่จะศึกษานั้นให้แจ่มชัด
3. สร้างข้อความให้ครอบคลุมลักษณะที่สำคัญ ๆ ของสิ่งที่จะศึกษาให้ครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม และต้องมีข้อความที่เป็นไปทางบวกและทางลบมากพอต่อการที่เมื่อนำไปวิเคราะห์

แล้ว เหลือจำนวนข้อความที่ต้องการ

ตัวอย่างข้อความทางบวก เช่น

วิชาภาษาไทยทำให้คนฉลาด

ตัวอย่างข้อความทางลบ เช่น

วิชาภาษาไทยเป็นวิชาที่เรียนยากกว่าวิชาอื่น

4. ตรวจสอบข้อความที่สร้างขึ้น ซึ่งทำได้โดยผู้สร้างข้อความเองและนำไปให้ผู้มีความรู้ในเรื่อง ๆ นั้น ตรวจสอบ โดยพิจารณาในเรื่องของความครบถ้วนของคุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษา และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ตลอดจนลักษณะการตอบกับข้อความที่สร้างว่าสอดคล้องกันหรือไม่เพียงใด

5. ทำการทดลองขั้นต้นก่อนที่จะนำไปใช้จริง โดยการนำข้อความที่ได้ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อความ และภาษาที่ใช้อีกครั้งหนึ่ง และเพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านอื่น ๆ ได้แก่ความเที่ยงตรง ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของการวัดเจตคติ

6. กำหนดการให้คะแนนการตอบของแต่ละตัวเลือกโดยทั่วไปที่นิยมใช้คือ กำหนดคะแนนเป็น 5 4 3 2 1 (หรือ 4 3 2 1 0) สำหรับข้อความทางบวกและ 1 2 3 4 5 (หรือ 0 1 2 3 4) สำหรับข้อความทางลบ

จะเห็นได้ว่า มาตรฐานวัดเจตคติตามวิธีการของลิเคิร์ต เป็นวิธีการวัดเจตคติที่น่าสนใจ สำหรับแบบวัดเจตคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นอยู่ในภาคผนวก ข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สมจิตร กัลยาศิริ (2524) ได้ศึกษาการวิเคราะห์เพลงพื้นเมืองและการเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ เพื่อรวบรวมเพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ และวิเคราะห์คุณค่า รวมทั้งประมวลความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครูสุรินทร์ ประชาชนจังหวัด

สุรินทร์ เกี่ยวกับคุณค่าของเพลง และการละเล่นพื้นเมือง ผู้วิจัยได้สร้างเกณฑ์ในการวิเคราะห์ และสรุปผลเป็นร้อยละ เสนอในรูปตารางและความเรียง และสร้างแบบสอบถาม 1 ชุด แบบ มาตราส่วนประมาณค่า สอบถามกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 100 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษา พบว่า เพลงพื้นเมืองและการ ละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ เป็นเพลงที่มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ นานัปการ โดยเฉพาะคุณค่า ทางด้านอารมณ์ ด้านดนตรี และจากการใช้แบบสอบถาม พบว่านักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ค่อนข้างน้อย และในด้านอิทธิพล ของเพลงพื้นเมือง และการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ ที่มีต่อชาวสุรินทร์นั้น นักศึกษาและ ประชาชนมีความคิดเห็นตรงกันว่า เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองมีอิทธิพลต่อชาวสุรินทร์ เพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองสุรินทร์มีคุณค่า ผลของการรู้จักในคุณค่าย่อมเกิดประโยชน์ ในด้านต่าง ๆ มากจึงควรปลูกฝังให้ชาวสุรินทร์ทุกวัยสนใจ และส่งเสริมเพลงพื้นเมืองและการ ละเล่นพื้นเมือง สถานที่และการเล่นพื้นเมืองมาก คือ วัด โรงเรียน ที่ทำการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด และการที่มีผู้นำเพลงพื้นเมืองไปดัดแปลงเป็นเพลงลูกทุ่งนั้น ทำให้ชาวไทย ในถิ่นอื่นรู้จักเพลงพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์มากขึ้น

กมล รอดคล้าย (2525) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูภาษาไทยเกี่ยวกับ บทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย โดยการใช้แบบสอบถามเพื่อรวบรวมความคิดเห็น ของครูภาษาไทยในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การศึกษาค้นคว้า การเข้าร่วมกิจกรรม และเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูภาษาไทย สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 3 จาก 20 โรงเรียน จำนวน 203 คน นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ครูภาษาไทยเห็นด้วยในระดับมากที่สุดในด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน และเห็นด้วยในระดับมากเกี่ยวกับด้านการศึกษาของตัวเอง ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม และเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน และเห็นด้วยในระดับมากที่สุดเกี่ยวกับด้าน การปฏิบัติในชีวิต ประจำวัน เช่น การเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน การแสดงความกตัญญูต่อกวี การเมตตาผู้อื่น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และแต่งกายเหมาะสมตามขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย

สุนทรี ดวงทิพย์ (2525) ได้วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน ตำบลท่าไม้ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยการรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านแล้ววิเคราะห์ตามเกณฑ์การวิเคราะห์ที่สร้างขึ้น นอกจากนี้ยังสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ ครู อาจารย์ในจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 100 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์พบว่า วรรณกรรมพื้นบ้านตำบลท่าไม้ สะท้อนให้เห็นความเชื่อถือของชาวบ้านว่า เชื่อถือเรื่องกฎแห่งกรรม พุทธศาสนา และคุณธรรมในด้านความเอื้อเฟื้อ ความเมตตา ความซื่อสัตย์กตัญญู ในส่วนของผลการวิจัยจากแบบสอบถาม พบว่าครูและอาจารย์มีความเห็นว่า วรรณกรรมพื้นบ้านมีคุณค่า สามารถนำไปประยุกต์ใช้ประกอบการเรียนการสอนได้มาก แต่ครูยังขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านและขาดทักษะ การนำไปใช้ประกอบการสอน จึงควรให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านและจัดบทเรียนให้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพื้นบ้านเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน

อุทัย วรสุวรรณรักษ์ (2525) ได้ศึกษาอิทธิพลของนิทานพื้นบ้าน ที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ของชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแม่ซ้าย จังหวัดเชียงราย เพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าเย้าไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และเพื่อประมวลความคิดเห็นของครูที่สอนเด็กนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า จำนวน 50 คน โดยใช้แบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า นิทานชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า บ้านห้วยแม่ซ้าย ที่รวบรวมได้มีทั้งหมด 38 เรื่อง มีเนื้อเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาเผ่าเย้าในด้านคติธรรม ประเพณีการอบรมด้านจริยธรรม และครูที่สอนเด็กนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าเย้า และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการนำนิทานพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาภาษาไทยมีประโยชน์มาก เนื่องจากเป็นการนำสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนมาใช้ในการเรียนการสอน นักเรียนจะเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

ชำนาญ แก้วคะตา (2526) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของครูภาษาไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการอนุรักษ์และสืบทอดคติชาวบ้านอีสาน โดยการใช้อย่างสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นครูภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 172 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ครูภาษาไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่มีความเห็นระดับมากที่สุดเกี่ยวกับการรวบรวม และศึกษาคติชาวบ้านอีสาน การเข้ารับการอบรมเป็นพิเศษทางด้านคติชาวบ้านอีสาน ในด้านการถ่ายทอดคติชาวบ้าน ครูภาษาไทยส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดกับคำกล่าวของนักคติชนวิทยาที่ว่าหากไม่อนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านแท้ ๆ ไว้แล้ว ชาติจะต้องสูญเสียความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปในที่สุด และยิ่งเห็นด้วยในระดับมากกว่า ครูภาษาไทยควรมีโอกาสจัดกิจกรรมคติชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ นำผลิตผลของครูและชาวบ้านออกจำหน่ายหรือเผยแพร่ทางสื่อมวลชน ร่วมมือกับครูในหมวดวิชาอื่นในการสอดแทรกคติชาวบ้านในการเรียนการสอนเป็นที่ปรึกษาชมรมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนให้มีเนื้อหาวรรณกรรมท้องถิ่นในแบบเรียนภาษาไทย เพิ่มหนังสืออ่านนอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และควรประสานงานกับหน่วยงานอื่นในการอนุรักษ์และสืบทอดคติชาวบ้านอีสาน

สมชาย ตันติสันติสม (2527) ได้ทดลองใช้นิทานพื้นเมืองเพื่อส่งเสริมการสอนการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความก้าวหน้าทางการอ่านของนักเรียนหลังเรียนและเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับนักเรียนกลุ่มควบคุมโดยใช้ t -test ผลการทดลองพบว่า หลังการทดลองสอนโดยใช้นิทานพื้นเมืองนักเรียนมีความก้าวหน้าทางการอ่านสูงขึ้นและสัมฤทธิ์ผลทางการอ่านของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัฒนา มัคคสมัน (2528) ได้ทดลองสอนโน้ตสากลเบื้องต้น โดยใช้เพลงพื้นบ้านอีสานกับนักเรียนชั้นประถมปีที่ 3 โรงเรียนบ้านสระภู อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 58 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนของนักเรียนที่

เรียนโน้ตสากลเบื้องต้น จากแผนการสอนปกติกับแผนการสอนที่ใช้เพลงพื้นบ้านอีสาน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรเป็น 2 กลุ่ม แบบจับคู่คะแนนจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ประจำภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2527 การคัดเลือกตัวอย่างประชากรทำด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย ให้กลุ่มทดลองเรียนตามแผนการสอนโน้ตสากล โดยใช้เพลงพื้นบ้านอีสาน กลุ่มควบคุมเรียนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ แล้วเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และพฤติกรรมการเรียนโดยใช้ t-test ผลการวิจัยพบว่า สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ด้านพฤติกรรมการเรียนของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

สะอาด บุญยงค์ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้บทเรียนแบบนิทานพื้นเมืองเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักภาษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทเรียนแบบนิทานพื้นเมือง เพื่อช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 และศึกษาประสิทธิผลของการใช้บทเรียนแบบนิทานพื้นเมืองในการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลในการเรียนวิชาหลักภาษาไทย พร้อมทั้งเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลในการเรียนระหว่างนักเรียนกลุ่มที่ใช้และไม่ใช้บทเรียนแบบนิทานพื้นเมืองเสริมการเรียนวิชาหลักภาษาไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ บทเรียนแบบนิทานพื้นเมืองที่ใช้เสริมทักษะทางภาษาและแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง คำนาม จำนวน 50 ข้อ กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2528 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน ผลการวิจัยพบว่า บทเรียนนิทานพื้นเมืองช่วยทำให้ประสิทธิผลการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยใช้บทเรียนแบบนิทานพื้นเมืองเสริมการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติ

ปราณี เลิศฤทธา (2529) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดภาษาไทย และครูภาษาไทยเกี่ยวกับการใช้คติชนวิทยาในการเรียนการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นหัวหน้าหมวดภาษาไทยและครู

ภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 5 จำนวน 85 โรงเรียน แบ่งเป็นหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย จำนวน 80 คน และครูภาษาไทย จำนวน 283 คน ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหมวดภาษาไทยและครูภาษาไทยเห็นด้วยมากกับการใช้คติชนวิทยาในการเรียนการสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา ในด้านประเภทของคติชน วิธีการที่นำมาใช้ วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

กาญจนภรณ์ มุขตารา (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้นิทานพื้นเมืองภาคเหนือของประเทศไทย พัฒนาทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนที่ใช้ภาษาถิ่นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับนิทานพื้นเมืองภาคเหนือให้มีระดับความยากง่ายตรงกับระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และศึกษาความก้าวหน้าในการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรจากการนำแบบทดสอบก่อนเรียนไปทดสอบกับนักเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชาย 30 คน นักเรียนหญิง 30 คน แล้วดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ หลังดำเนินการสอนใช้แบบฝึกหัดการฟังทดสอบแล้วเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนโดยใช้ t-test ผลการวิจัยพบว่า นิทานพื้นเมืองที่ปรับแล้วมีความยากง่ายตรงกับระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีความก้าวหน้าในการฟังอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น

ฉวีวรรณ โพธิ์ตา (2530) ได้ทำการทดลองสอนเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง "ความสามัคคี" ระหว่างกลุ่มที่เรียนโดยใช้บทเพลงทำนองเพลงพื้นเมืองของไทย กับกลุ่มที่เรียนโดยใช้บทเพลงทำนองเพลงไทยสากลประกอบการสอน กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดชัยพฤกษ์มาลา กรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 25 คน กลุ่มทดลองเรียนด้วยวิธีสอนที่ใช้บทเพลงทำนองเพลงพื้นเมืองของไทย กลุ่มควบคุมเรียนด้วยวิธีสอนที่ใช้บทเพลงทำนองเพลงไทยสากล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแผนการสอนและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เมื่อสิ้นสุดการทดลองนำคะแนนผล

สัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนและหลังการทดลอง ของทั้งสองกลุ่มมาหาค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างของค่ามัชฌิมเลขคณิตระหว่างกลุ่มโดยใช้ค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

อัจฉรา ทองพลาย (2530) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 วิธีดำเนินการวิจัยเป็นแบบการวิจัยเอกสารและการวิจัยแบบสำรวจ ซึ่งเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม การเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรใช้วิธีสุ่มแบบหลายชั้น (Multi-Stage Sampling) จากครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 จำนวน 18 แห่ง เป็นครู จำนวน 361 คน และนักเรียนจำนวน 570 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วเปรียบเทียบข้อมูลโดยใช้ t-test ผลการศึกษาจากการวิจัยเอกสารพบว่า วัฒนธรรมพื้นบ้านด้านประเพณี การละเล่น และหัตถกรรมพื้นบ้านในเขตการศึกษา 6 มีอยู่หลายวัฒนธรรม แต่ปัจจุบันไม่แพร่หลาย ครูควรให้ความสนใจและศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนให้เข้าใจ และองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนมี 9 ประการ คือ พระราชบัญญัติข้าราชการครู วินัย จรรยาบรรณทางราชการระเบียบประเพณีครู นโยบายคณะรัฐมนตรี แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 1-5 แผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรการฝึกหัดครู หลักสูตรมัธยมศึกษา หลักการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียน และหน่วยงานที่ให้ความรู้ทางวัฒนธรรม ส่วนผลการศึกษาจากการสำรวจพบว่า ครูและนักเรียนมีความเห็นในระดับมากเกี่ยวกับบทบาทครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน การศึกษาค้นคว้า การเข้าร่วมกิจกรรม และเผยแพร่ความรู้ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูกับนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทครูในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จินตนา กล้ายประยงค์ (2531) ได้ทำการทดลองสอนเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จชั้นพื้นฐานที่เรียนด้วยวิธีสอนที่ใช้เพลงพื้นเมืองและวิธีสอนปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จชั้นพื้นฐาน บ้านวังตะเคียน

และบ้านหนองศาลเจ้า ตำบลเบ็กไพร อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน 60 คน แบ่งเป็น
 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน กลุ่มทดลองเรียนด้วยวิธีสอนที่ใช้เพลงพื้นเมือง กลุ่ม
 ควบคุมเรียนด้วยวิธีสอนปกติตามแผนการสอนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ใน
 การวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แผนการสอน เมื่อเสร็จสิ้นการ
 ทดลองสอนแล้วจึงนำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนและหลังเรียนของทั้งสองกลุ่มมาวิเคราะห์
 หาค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแล้วจึงนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างของค่า
 มัชฌิมเลขคณิตระหว่างกลุ่ม โดยใช้ค่าที (t-test) ผลการทดลองพบว่า นักเรียนผู้ใหญ่แบบ
 เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานที่เรียนด้วยวิธีสอนที่ใช้เพลงพื้นบ้านมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียน
 ศึกษผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานที่เรียนด้วยวิธีสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รักษศิริ สิทธิโชค (2531) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อวิชาภาษาไทยกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภาษาไทยของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษา โดยใช้ตัวอย่าง
 ประชากรคือนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษา จำนวน 530 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตามกลุ่ม เครื่องมือ
 ที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดเจตคติต่อวิชาภาษาไทย แบบทดสอบวิชาหลักภาษา และการใช้ภาษา
 ไทย และแบบทดสอบวิชาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของไทย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษา
 วิทยาลัยพลศึกษามีเจตคติต่อวิชาภาษาไทยทางบวกและเจตคติต่อวิชาภาษาไทยกับผลสัมฤทธิ์ใน
 การเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
 ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.1373

นิภา อุดมโชค (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่องการนำเสนอโครงการการใช้
 เพลงพื้นบ้านภาคกลางในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์
 เพื่อศึกษาความคิดเห็น การปฏิบัติและความต้องการในการนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาใช้ในการ
 เรียนการสอนวิชาภาษาไทยของครูภาษาไทยและนักเรียน แล้วนำเสนอโครงการใช้เพลงพื้นบ้าน
 ภาคกลางในการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครู
 ภาษาไทย จำนวน 125 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 450 คน
 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 5 สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2532 โดยใช้

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านของจุดมุ่งหมายในการใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางว่ามีความเหมาะสมมาก ส่วนในด้านเนื้อหาวิชาภาษาไทย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผลกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลาง ครูและนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามี การปฏิบัติน้อยและมีความต้องการนำมาใช้มาก จากนั้นจึงนำเสนอโครงการการใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางในการสอนวิชาภาษาไทย ซึ่งประกอบด้วยชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียน การประเมินผล แนวทางในการจัดกิจกรรมและผลที่คาดว่าจะได้รับ

พจชาติ อินทร์รักษา (2533) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูภาษาไทยเกี่ยวกับการใช้นิทานพื้นบ้านอีสานประกอบการเรียนการสอนอ่าน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตการศึกษา 9 โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นครูภาษาไทยที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9 จำนวน 254 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน เลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูภาษาไทยมีความเห็นว่า มีการนำนิทานพื้นบ้านอีสานมาประกอบการเรียนการสอนอ่านน้อยมาก และครูภาษาไทยมีความเห็นว่าการนำนิทานพื้นบ้านอีสานมาประกอบการเรียนการสอนอ่านมีประโยชน์มาก

จากงานวิจัยภายในประเทศ ที่สรุปมากล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า มีการตื่นตัวศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการเก็บรวบรวมแล้วนำมาวิเคราะห์ การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำวรรณกรรมพื้นบ้านไปใช้ในการเรียนการสอน การศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมและอนุรักษ์วรรณกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนการทดลองสอนเกี่ยวกับการใช้วรรณกรรมพื้นบ้านในวิชาภาษาไทยในชั้นต่าง ๆ นับว่าเป็นสิ่งที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

เบตเต อักเนส บอสมา (Bette Agnes Bosma, 1981 : 2588-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงทดลองเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ของการใช้วรรณกรรมพื้นบ้าน

ในการสอนอ่านวิพากษ์วิจารณ์ของนักเรียนระดับ 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพของการใช้วรรณกรรมพื้นบ้านสอนทักษะการอ่านวิพากษ์วิจารณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับ 6 จำนวน 99 คน 4 ห้องเรียน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 ห้อง กลุ่มควบคุม 2 ห้อง ครูสอนทั้งสองกลุ่มด้วยตนเอง กลุ่มทดลอง ครูใช้วิธีสอนโดยอ่านนิทานพื้นบ้านให้ฟัง พร้อมทั้งเสนอรูปแบบการอ่านอย่างวิพากษ์วิจารณ์ ให้นักเรียนเลือกอ่านนิทานพื้นบ้านจำนวน 120 เรื่อง ที่มีอยู่ในห้องเรียน ตามความต้องการ ส่วนกลุ่มควบคุม ครูอ่านเรื่องราวอื่น ๆ ที่ไม่ใช่วรรณกรรมพื้นบ้านให้ฟัง พร้อมทั้งเสนอรูปแบบการอ่านอย่างวิพากษ์วิจารณ์ แล้วให้นักเรียนฝึกทักษะการอ่านจากหนังสือแบบฝึกหัด และมอบหมายวัสดุให้ ผลการวิจัยสรุปว่า จากข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพในการอ่านอย่างวิพากษ์วิจารณ์ของนักเรียนพัฒนาขึ้น เนื่องจากการเรียนการสอนที่ใช้วรรณกรรมพื้นบ้านโดยตรง และนักเรียนมีโอกาสเลือกเรื่องที่จะอ่านด้วยตนเอง แต่ผลจากการทำแบบทดสอบพบว่า ความสามารถในการอ่านอย่างวิพากษ์วิจารณ์ ระหว่างกลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่กลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำสามารถพัฒนาประสิทธิภาพในการอ่านของเขาได้จากการใช้วรรณกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่า

อีเลเน เอ็ม คอนราด (Elaine M. Konrad, 1989 :) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดด้วยนิทานพื้นบ้านที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ กัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเป็นไปได้อย่างไรของการใช้นิทานพื้นบ้านและเทพนิยาย ที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ ในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิด และสนับสนุนการใช้กระบวนการคิดระดับสูง 3 ชั้นของบลูม นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงความเหมาะสมและคุณค่าของการใช้นิทานพื้นบ้านในชั้นเรียนในสังคมที่มีหลายวัฒนธรรม การทดลองทำเป็นเวลา 6 สัปดาห์ในชั้นเรียนระดับ 3 และใช้กรอบคำถามตามลำดับขั้นการเรียนรู้ของบลูม ในการทดลองให้นักเรียนฟังนิทานแต่ละเรื่อง จากนั้นจึงเปิดอภิปรายโดยใช้คำถาม 6 ระดับของบลูม เมื่ออภิปรายจบแล้วจึงให้นักเรียนเขียนหรือวาดรูปเพื่อตอบคำถามประเภทวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่า ผลการวิจัยพบว่า บุรณาการทักษะการคิดด้วยนิทานพื้นบ้าน และเทพนิยายต่าง ๆ มีประโยชน์ต่อการสอนนักเรียนระดับสามในการที่จะปรับปรุงทักษะการคิด รวมทั้งการฟัง การอ่านและการเขียนความสำเร็จในการศึกษาคั้งนี้คือ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง เห็นด้วยกับประโยชน์ที่ได้รับและจากการสังเกตของครู และ

ผู้ปกครองพบว่านักเรียนให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งทั้งในและนอกห้องเรียน และมีการวางแผนที่จะดำเนินโครงการนี้ซ้ำอีก โดยการปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อใช้กับนักเรียนระดับสามในปีการศึกษาต่อไป

แนนซี คาร์ลีน โจนส์ (Nancy Carlene Jones, 1984 : 3188) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงพรรณนาเรื่องการสอนคติชนวิทยาในชั้นเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาของอัสปาเลเซียภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจจำนวนครูที่ใช้คติชนวิทยาในหลักสูตรวิชาภาษา การใช้เนื้อหาคติชนวิทยาในวิชาอื่น ๆ ประเภทของคติชนวิทยาที่ศึกษา การฝึกอบรมครูเกี่ยวกับคติชนวิทยา และการรวบรวมบรรณานุกรมคติชนวิทยาที่สามารถนำไปใช้ในชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยมาจากโรงเรียน จำนวน 143 โรงเรียนที่อัสปาเลเซียภาคใต้ เครื่องมือเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และใช้วิธีการสัมภาษณ์ครูด้วย ผลการวิจัยพบว่า ครูร้อยละ 57 ได้ใช้คติชนวิทยาในชั้นเรียน ครูส่วนใหญ่มาจากชนบทและในจำนวนนี้ร้อยละ 83 ได้ใช้คติชนวิทยาในชั้นเรียน และมีครูจำนวนหนึ่งสอนคติชนวิทยาควบคู่ไปกับวิชาประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะและภาษาต่างประเทศ ในการสอนครูจะกำหนดให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาค้นคว้า เช่น เรื่องงานหัตถกรรม การสืบลำดับเชื้อสาย นักเรียนร้อยละ 67 ชอบเรียนคติชนวิทยา ในด้านการอบรม ครูประมาณร้อยละ 37 ได้รับการอบรมเรื่องคติชนวิทยา และใช้วัสดุเกี่ยวกับคติชนวิทยาจากห้องสมุดและที่เป็นสมบัติส่วนตัว

จะเห็นได้ว่า แม้แต่ประเทศที่เจริญแล้ว ยังยอมรับและให้ความสนใจต่อการศึกษเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้านและคติชนวิทยาประเภทอื่น ๆ ในการนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียน ดังนั้น ครูผู้สอนทุกคนจึงควรสนใจและศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นของตน และนำมาใช้ในการเรียนการสอนในระดับชั้นต่าง ๆ ด้วย